

4. ДААТГАЛЫН КОМПАНИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ АРГА ЗАМУУД, ОЛОН УЛСЫН ТУРШЛАГА

Гүйцэтгэсэн: С.Будбаяр

СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын ахлах мэргэжилтэн, budbayar@frc.mn

ХУРААНГУЙ

Энэхүү судалгааны ажлаар Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхэлдэг даатгалын компаниудын дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршлыг дэлгэрэнгүй судалж, даатгалын хөрөнгө оруулалтын өнөөгийн байдлыг тодорхойлсон.

Мөн олон улсын даатгалын компаниуд хэрхэн хөрөнгө оруулалтаа нэмэгдүүлж буйг тодорхойлохоор Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс болон Монгол Улстай эдийн засаг, газар зүйн байршил болон даатгалын зах зээлийн голлох 2 үзүүлэлт болох даатгалын нягтрал, гүнзгийрэлтийн түвшин ойролцоо Бүгд Найрамдах Казахстан Улс, Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улсын туршлагыг судлав.

Судалсан улсуудын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулж буй байршлыг судлахад урт хугацааны тогтмол өгөөжтэй, эрсдэл багатай компанийн бонд, засгийн газрын бонд, үнэт цаас зэрэг нь нийтлэг байв. Улс орнуудын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхээр хэрэгжүүлж буй аргачлалын талаар дэлгэрэнгүй судалж, Монгол Улстай харьцуулан дүгнэж, санал дэвшүүллээ.

Түлхүүр үгс: даатгалын компани, хөрөнгө оруулалт, нөөц сан

JEL ангилал: G22, E22, P45

АГУУЛГА

ХУРААНГУЙ	127
НЭГ. УДИРТГАЛ.....	131
ХОЁР. ДААТГАЛЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ	132
2.1 Олон улсын өнөөгийн байдал.....	132
2.2 Монгол Улсын өнөөгийн байдал.....	138
ГУРАВ. УЛСУУДЫН ТУРШЛАГА.....	152
3.1 Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс	152
3.2 Америкийн Нэгдсэн Улс	153
3.3 Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс.....	155
3.4 Бүгд Найрамдах Казахстан Улс.....	155
3.5 Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улс.....	156
ДӨРӨВ. ДААТГАЛЫН КОМПАНИУДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ АРГА ЗАМ.....	158
ТАВ. ДҮГНЭЛТ	161
ЗУРГАА. ЭХ СУРВАЛЖ.....	163

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Дэлхийн ердийн болон урт хугацааны даатгалын потенциалын индекс	135
Зураг 2. Мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгийн байршил	136
Зураг 3. Мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулалтын хөшүүрэг.....	138
Зураг 4. Хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдийн эрсдэл, өгөөжийн зураглал	142
Зураг 5. Даатгалын хөрөнгийн өсөлт /тэрбум төгрөгөөр/	142
Зураг 6. Даатгалын нөөц сангийн өсөлтийн хувь	143
Зураг 7. Даатгалын хөрөнгө оруулалтын харьцаа	143
Зураг 8. Даатгалын компаниудын хураамжийн орлогын өсөлт	144
Зураг 9. Нөөц сангийн байршуулалт	144
Зураг 10. Даатгалын компаниудын нийт дүрмийн сан болон нөөц санд эзлэх хувь	145
Зураг 11. Нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байршил.....	145
Зураг 12. Үнэт цаасны байршуулалт	146
Зураг 13. Даатгалын компаниудын хөрөнгийн зах зээлд оруулсан хөрөнгө оруулалт /тэрбум төгрөгөөр/.	149
Зураг 14. АНУ–ын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалт хийх стратеги	149
Зураг 15. Энэтхэг улсын даатгалын хөрөнгө оруулалтын сангийн байршил.....	154
Зураг 16. Египет улсын даатгалын компанийн нөөц сангийн байршил	155

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Даатгалын хураамжийн орлогын өөрчлөлт /2020–2021 он/.....	132
Хүснэгт 2. 2021 оны даатгалын хураамжийн орлогын өөрчлөлт /бүтээгдэхүүнээр/.....	132
Хүснэгт 3. Судалсан улсуудын даатгалын потенциалын индексийн оноо /эрэмбэ, оноо/.....	135
Хүснэгт 4. Хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн давуу болон сул тал.....	136
Хүснэгт 5. Даатгалын хөрөнгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, хөрөнгө оруулах дээд хувь.....	139
Хүснэгт 6. Даатгалын нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, хөрөнгө оруулах дээд хувь.....	140
Хүснэгт 7. Хөрөнгө оруулалтын дундаж өгөөж, эрсдэл, хөрвөх чадвар.....	141
Хүснэгт 8. Ковид–19 цар тахлын үед гарсан 5 даатгалын шинэ бүтээгдэхүүн.....	144
Хүснэгт 9. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /компани тус бүрээр – тэрбум ₮/.....	147
Хүснэгт 10. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /үйл ажиллагааны ангиллаар – тэрбум ₮/.....	148
Хүснэгт 11. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /эзлэх хувь/.....	148
Хүснэгт 12. Даатгалын компани тус бүрийн дүрмийн сангийн байршил.....	150
Хүснэгт 13. Даатгалын компани тус бүрийн нөөц сангийн байршуулалт.....	151
Хүснэгт 14. Судалсан улсуудын даатгалын нягтрал, гүнзгийрэлтийн түвшин.....	152
Хүснэгт 15. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын байршил /судалсан улсуудын/.....	158

НЭГ. УДИРТГАЛ

Даатгалын зах зээл нь тухайн улс орны санхүүгийн зах зээлийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг мөн. Даатгалын компанийн үндсэн үйл ажиллагаа нь даатгалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг борлуулж, түүнээс олсон хураамжийн орлогын тодорхой хувиар нөөц сан бүрдүүлэн, нөхөн төлбөр болон зардлыг санхүүжүүлэх юм. Мөн даатгалын компаниуд хөрөнгө болон нөөц сангийн тодорхой хэсгээр хөрөнгө оруулалт хийх замаар хөрөнгийн зах зээлд оролцдог ба нөөц сангийн удирдлагыг амжилттай хэрэгжүүлснээр даатгалын зах зээлийн өсөлтөд эергээр нөлөөлөх боломжтой.

Санхүүгийн зохицуулах хороо нь “Алсын хараа–2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020–2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр” зэрэг бодлогын баримт бичигт тусгагдсаны дагуу “Даатгалын тухай хууль”-ийг шинэчлэн найруулахаар үзэл баримтлал болон хуулийн төслийг боловсруулан, УИХ–д өргөн барихаар ажиллаж байна. Дотоодын даатгалын компаниуд шаардлагатай нөөц сангаа хуримтлуулдаггүй, бусад улс орнуудтай харьцуулахад хөрөнгө оруулалтын түвшин бага байгаатай холбогдуулан тэдний үйл ажиллагааг бэхжүүлэх, бодлогын түвшинд дэмжих хэрэгцээ шаардлага үүсэж байна.

Олон улсад даатгалын компаниуд банкны хадгаламжид байршуулахаас илүүтэйгээр хөрөнгийн зах зээлд хөрөнгө оруулж, өгөөжөө нэмэгдүүлэх сонголтыг илүүтэйгээр хийж байна. Иймд улс орнуудын даатгалын компаниуд хэрхэн хөрөнгө болон нөөц сангаа зөв удирдаж, хөрөнгө оруулалт хийж буй талаар мөн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд зохицуулагч байгууллага болон компани талаас баримталж буй аргачлал, арга замуудын талаар дэлгэрэнгүй судаллаа.

Энэхүү судалгааны ажлын нэгдүгээр бүлэгт олон улсын болон Монгол Улсын даатгалын зах зээлийн өнөөгийн байдал, хоёрдугаар бүлэгт судалсан улс орнуудын даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтаа нэмэгдүүлж буй туршлага, гуравдугаар бүлэгт олон улсын жишиг болон Монгол Улсын харьцуулалт, дөрөвдүгээр бүлэгт санал дүгнэлт хэсэг тус тус багтсан болно.

ХОЁР. ДААТГАЛЫН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

2.1 Олон улсын өнөөгийн байдал

Олон улсын даатгалын зах зээлийн өнөөгийн байдлыг Ковид–19–ийн нөлөөлөл, дэвшилтэт технологи, дэлхийн даатгалын потенциалын индекс болон даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалт гэсэн 4 дэд бүлгээр тодорхойлъё.

Ковид–19–ийн нөлөөлөл

Ковид–19–ийн тархалт, хөл хорионоос хамааран ихэнх улсын эдийн засаг бууралттай байсан ч 2021 оноос эдийн засаг тогтворжиж эхэлсэн нь даатгалын зах зээлд эергээр нөлөөлсөн. Цахим даатгалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ амжилттай хэрэгжиж, дэвшилт гарсан бөгөөд улс орнуудын Засгийн газар, зохицуулалтын байгууллагаас Ковид–19–ийн эсрэг хариу арга хэмжээг тухай бүр амжилттай хэрэгжүүлсэн.

2021 онд цар тахлын нөлөө ихээхэн байсан хэдий ч даатгалын компаниуд нийгмийн хариуцлагынхаа хүрээнд даатгуулагч нартаа уян хатан хураамжийн бодлого тодорхойлж, дэмжлэг үзүүлсэн.

Ковид–19–ийн нөлөөгөөр даатгалын хураамжийн орлогын өөрчлөлт дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 1. Даатгалын хураамжийн орлогын өөрчлөлт /2020–2021 он/

Хураамжийн орлого	2020 он	2021 он
Ердийн даатгал	–1.0%	+3.0%
Урт хугацааны даатгал	–6.0%	+3.0%

Ковид–19–ийн үед Засгийн газар, зохицуулагч байгууллагаас хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ:

1. Даатгалын үйлчилгээний тасралтгүй байдлыг хангах;
2. Ковид–19 цар тахалтай холбоотой даатгалын бүтээгдэхүүн гарахад бодлогоор дэмжих;
3. Даатгалын үйлчилгээг цахимаар хүргэх боломжийг бүрдүүлэх;
4. Зохицуулалтын шаардлага бууруулах. /төлбөрийн чадвар, хөрвөх чадварын шаардлагыг бууруулах/

Ковид–19–ийн нөлөөллөөр даатгалын зах зээлд дараах өөрчлөлтүүд гарсан:

1. Дижитал сувгийн хэрэглээ нэмэгдсэн.
2. Виртуал нөхөн төлбөрийн шийдлийг хурдасгасан;
3. Хэрэглэгчид цогц даатгалын үйлчилгээг эрэлхийлэх болсноор даатгалын компаниуд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ шинэчилсэн.

Даатгалын хураамжийг бүтээгдэхүүний төрлөөр нь ангилан харахад 2021 онд дараах байдалтай байв:

Хүснэгт 2. 2021 оны даатгалын хураамжийн орлогын өөрчлөлт /бүтээгдэхүүнээр/

№	Даатгалын бүтээгдэхүүний төрөл	2021 оны хураамжийн орлогын өөрчлөлт
1	Авто тээврийн хэрэгслийн даатгал	тогтвортой →
2	Гэнэтийн осол, эмчилгээний даатгал	тогтвортой →

3	Агаарын хөлгийн хариуцлагын даатгал	тогтвортой →
4	Урт хугацааны даатгал	тогтвортой →
5	Эрүүл мэндийн даатгал	бууралттай →
6	Гэрээний хариуцлагын даатгал	бууралттай →

Улс орнуудын зохицуулагч байгууллага, даатгалын компаниуд дараах байдлаар даатгуулагчдад дэмжлэг үзүүлсэн:

1. Олон улсын даатгалын компаниуд даатгуулагчдад хураамжийн төрөл бүрийн уян хатан нөхцөлийг бүрдүүлж өгсөн – АНУ, Европын орнууд, Энэтхэг улс
2. Даатгалын гэрээний хугацааг сунгасан – Энэтхэг улс, Австрали улс
3. Хураамжийг буцаан олгосон – Энэтхэг улс

Дэвшилтэт технологи

Даатгалын зах зээлийн нийт зах зээлд эзлэх байр суурь тэлж, нэмэгдэж байгаад цахим шинэчлэл, хиймэл оюун ухаан, машин сургалт, шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, улс орны эдийн засгийн өсөлт зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлж байна. Цаашид дэвшилтэт технологид суурилсан, даатгуулагчдын хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэхээр улс орнууд судалж байна.

1. Цахим шинэчлэл

Дэвшилтэт технологид суурилсан тоног төхөөрөмжийг ашигласнаар даатгалын гэрээ байгуулах, нөхөн төлбөрийг цахимаар түргэн шуурхай олгох, даатгалын тохиолдолд нотлох баримтаа цахимаар илгээх гэх мэт боломжууд бий болсон. Тухайн улсын бодлого зохицуулалтаас хамааран улс орнуудын цахим шинэчлэл харилцан адилгүй байна. Үүнд:

БНХАУ нь даатгалын гэрээ дээрх нөхцөлүүдийг хөнгөвчилж, онлайнаар түргэн шуурхай нөхөн төлбөр олгох бодлогоор дэмжсэн.

ОХУ–ын Төв банк цахим хаягаараа дамжуулан олон нийтэд мэдээлэл түгээж, үйлчилгээ үзүүлэх боломж бий болсон.

АНУ–ын зарим мужуудад даатгуулагчдын нэхэмжлэлийг цахимаар хүлээн авдаг болсон.

БНСУ нь нүүр тулж үйлчлэх үйлчилгээг багасгаж, цахимаар даатгалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ борлуулж байна.

Италид даатгалын компани болон бусад санхүүгийн байгууллагууд нь тодорхой нөхцөлийн хүрээнд санхүүгийн үйлчилгээг цахимаар хийх хууль баталсан.

Сингапурын Мөнгөний Газар нь улс даяар аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээний хүрээнд дижитал орчин, цахим хаяг, утсыг аль болох ашиглаж, цахим орчинд шинэ бүтээгдэхүүн гаргасан.

Колумбийн хянан шалгагчид санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагуудад дижитал дэд бүтцээ бэхжүүлж, үйлчилгээ үзүүлэх дижитал хэрэглээг нэмэгдүүлэх, хэрэглэгчид төлбөр тооцоо хийх гүйлгээний зардлыг нэмэгдүүлэхгүйгээр үйлчилгээ үзүүлж байна.

2. Хиймэл оюун ухаан

Хиймэл оюун ухаан нь олон эх үүсвэрээс өгөгдөл цуглуулах, дэвшилтэт таамаглалын загвар боловсруулдаг. Хятадын Пинг Ан ердийн даатгалын компани 18 сая даатгуулагчдадаа үйлчилдэг ухаалаг андеррайтерийн платформдоо дэвшилтэт эрсдэлийн загвартай болсноор андеррайтерийн үйлчилгээний 96 хувь нь автоматжиж, 3.8 өдөр зарцуулдаг байсан процессыг 10 минут болгон бууруулж чадсан.

3. Машин сургалт

Олон давтагддаг болон шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг автоматжуулж, зарцуулагддаг хугацааг богиносгох боломжтой болсон.

4. Шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ

Ковид-19-ийн нөлөөгөөр хэрэглэгчдийн зан төлөв, нөхцөл байдал өөрчлөгдөж даатгалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг богино хугацаанд, цогц байдлаар авах боломжийг эрэлхийлэх болсноор даатгалын компаниуд шинэчлэл хийх шаардлага бий болсон.

5. Улс орны эдийн засгийн өсөлт

Даатгалын зах зээл болон бусад бүх салбарууд тухайн улс орны эдийн засгийн байдлаас шууд хамааралтай байдаг.

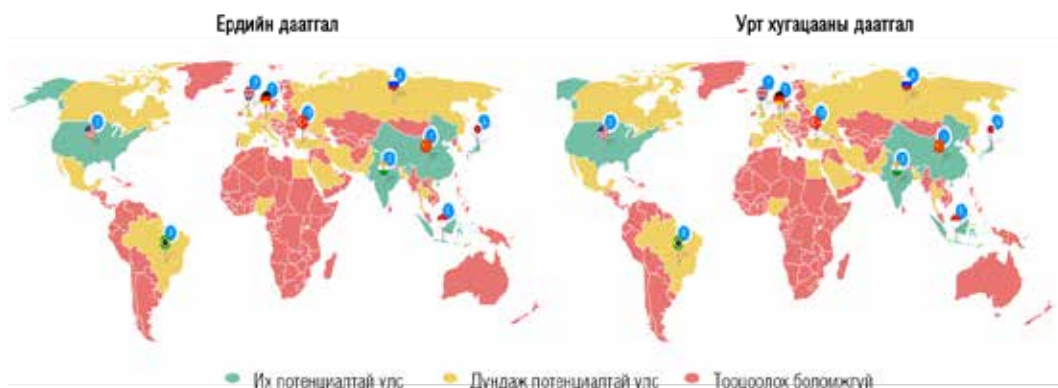
Дэлхийн даатгалын потенциалын индекс

Дэлхийн даатгалын потенциалын индекс /Global Insurance Potential/ нь дэлхийн даатгалын зах зээлийн зөрүүг арилгахад зориулсан улс орнуудыг оноожуулан эрэмбэлдэг үзүүлэлт ба “даатгалын зах зээлийн хэмжээ”-г илэрхийлдэг гэж ойлгож болно.

Даатгалын потенциалын индексийг 2017 оноос тооцоолж эхэлсэн ба дараах 7 үзүүлэлтэд үндэслэн жилд 1 удаа тооцоолдог. 2021 онд 96 улсын үзүүлэлтээр тооцоолсон байна.

1. Даатгалын хамгаалалтын зөрүү /Insurance Protection Gap/ – Тухайн улсын даатгалын зах зээлээс олж болох ашгийн дээд хэмжээ болон одоогийн ашгийн зөрүү
2. Даатгалын гүнзгийрэлт
3. Даатгалын эрэлт – даатгуулагчдын тоо, даатгалын гэрээний тоо
4. Нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
5. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн хувь
6. Хүн амын тоо
7. Хүн амын өсөлтийн хувь

Зураг 1. Дэлхийн ердийн болон урт хугацааны даатгалын потенциалын индекс

Хүснэгт 3. Судалсан улсуудын даатгалын потенциалын индексийн оноо /эрэмбэ, оноо/

№	Ердийн даатгал Улсын нэр, оноо	№	Урт хугацааны даатгал Улсын нэр, оноо
1	БНХАУ 8.65	1	БНХАУ 9.22
2	АНУ 4.63	2	АНУ 5.52
3	Энэтхэг улс 3.99	3	Энэтхэг Улс 3.68
13	Египет улс 0.48	14	Египет улс 0.47
36	Казахстан улс 0.15	36	Казахстан улс 0.15

Даатгалын хөрөнгө оруулалт

Олон улсад даатгалын компаниуд урт хугацааны тогтмол өгөөжтэй, эрсдэл багатай компанийн бонд, засгийн газрын бонд, үнэт цаас зэрэг санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийхээс гадна ногоон бонд, төсөл хөтөлбөр, ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас, хотын бонд болон дериватив буюу үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл зэрэгт хөрөнгөө байршуулдаг байна.

АНУ-ын даатгагчид эрсдэлээс хамгаалах, мөн хөрөнгийн зах зээлд арилжаалагддаг үүсмэл хэрэгслийн даатгалын бүтээгдэхүүнтэй холбоотой эрсдэлийг нөхөх зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулдаг. Жишээ нь:

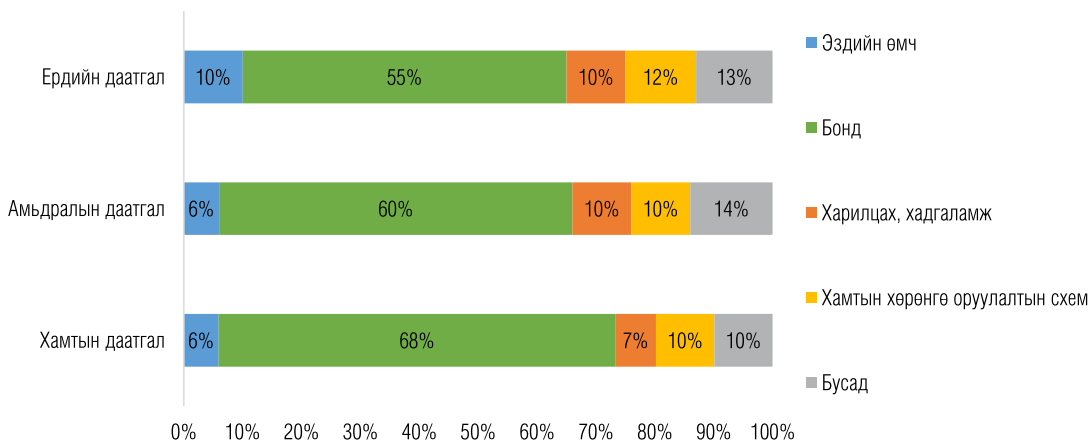
1. Амьдралын даатгагчид баталгаат аннуитетийн опцион /guaranteed annuity option/-оос үүсэх хүүгийн эрсдэлээс хамгаалахын тулд хүүгийн деривативыг ашиглах;
2. Гадаад валютын эрсдэлээс хамгаалахын тулд валютын деривативыг ашиглаж болно.

Баталгаат аннуитетийн опцион – Урьдчилан баталгаажсан үнээр худалдан авах гэрээ хэлцэл

Их Британийн даатгагчид хөрөнгө оруулалтын эрсдэлийн бууруулах, багцыг үр ашигтай удирдах зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн гэрээ байгуулдаг. Тухайн санхүүгийн жилийн эцэст үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн гэрээний дүн эерэг эсвэл сөрөг байхаас хамаарч хөрөнгө эсвэл өр төлбөр гэж тайлагнадаг. Тус улсын даатгалын компаниуд үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдээс фьючерс болон опционд голлон хөрөнгө оруулдаг байна.

Хөрөнгө оруулагч дундаас мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид нь хөрөнгө оруулалтын өөр өөр бодлого баримталдаг хэдий ч ихэвчлэн хөрөнгийнхөө ихэнх хэсгийг бонд, хувьцаанд хөрөнгө оруулдаг. Мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид хөрөнгийнхөө 5–10 хувийг мөнгө түүнтэй адилтгах хөрөнгө хэлбэрээр хадгалдаг.

Зураг 2. Мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгийн байршил

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудад үйл ажиллагаа явуулдаг даатгалын компаниудаас авсан судалгааны үр дүнгээс харахад ердийн, урт хугацааны даатгагч болон хамтын даатгагч нь хөрөнгийнхөө 60 орчим хувийг бондод, 10 орчим хувийг хамтын хөрөнгө оруулалтын схем /collective investment schemes/ зэрэгт хөрөнгө оруулдаг байна.

Онцлог нь урт хугацааны буюу амьдралын даатгалын компаниудын мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид ихэвчлэн урт хугацаатай санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулдаг бол ердийн даатгалын компаниуд богино хугацаанд, түргэн хөрвөх чадвартай эздийн өмч, харилцах, хадгаламж хэлбэрээр хөрөнгө байршуулдаг байна. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулж буй хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн давуу, сул тал болон хөрөнгө оруулалтын дундаж өгөөжийг судлахад дараах байдалтай байв:

Хүснэгт 4. Хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн давуу болон сул тал

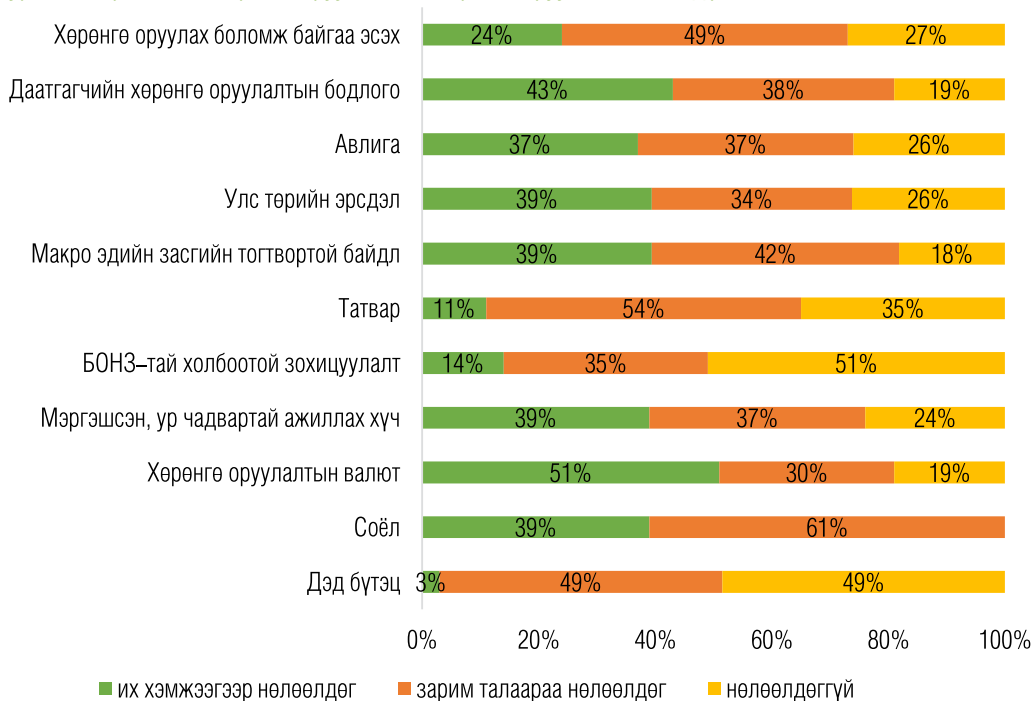
№	Хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл	Давуу тал	Сул тал	Хөрөнгө оруулалтын дундаж өгөөж
1	Хувьцаа	<ul style="list-style-type: none"> • Ногдол ашиг хүртдэг • Богино хугацаанд өндөр ашиг олох магадлал өндөр • Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй компанийн хувьцааг эзэмшинэ • Хөрвөх чадвар өндөр • Ханшийн зөрүүнээс ашиг олох боломжтой • Даатгагч нь хөрөнгөө өөрөө удирдах боломжтой 	<ul style="list-style-type: none"> • Эрсдэл өндөр / баталгаа өгөөж байхгүй • Тогтворгүй / зах зээлээс шууд хамааралтай • Брокерын үйлчилгээний хөлс төлнө • Хөрөнгө оруулалт хийж буй компанийн мэдээллийн эх үүсвэр хязгаарлагдмал байх магадлалтай • Компани дампуурах эрсдэлтэй • Хадгаламжид байснаас эрсдэл өндөртэй 	10–15%

2	Бонд	<ul style="list-style-type: none"> • 10–аас дээш жил бондоо хадгалсан тохиолдолд татвараас чөлөөлөгддөг • Урт хугацаанд өснө • Тогтмол орлоготой • Хувьцаатай харьцуулахад савлагаа бага • Эрсдэл багатай • Хувьцаа, үл хөдлөх хөрөнгийн хөрөнгө оруулалт унасан үед бондын өгөөж өсдөг • Урьдчилан таамаглах боломжтой • Компани дампуурвал өөрийн зээлдүүлсэн хөрөнгийг хүүгийн хамт хамгийн түрүүнд авна. 	<ul style="list-style-type: none"> • Зээлийн хүү өсөхөд бондын үнэ буурдаг /Ялангуяа урт хугацаатай бондууд зээлийн хүү өсөх, буурахад ихээр хэлбэлздэг/ • Хувьцаатай харьцуулахад өгөөж бага 	5–6%
3	Үл хөдлөх хөрөнгө	<ul style="list-style-type: none"> • Олон улсын эдийн засгийн нөлөөлөл бага • Инфляцын эрсдэл бага • Үнийн өсөлтөөс өгөөж хүртэх боломжтой • Тогтмол орлого • Хязгаарлагдмал санхүүгийн хариуцлага хүлээдэг • Санхүүгийн хөшүүрэг болдог • Валютын ханшийн эрсдэлээс хамгаалалт хийх боломжтой 	<ul style="list-style-type: none"> • Хөрвөх чадвар багатай • Хөрөнгийн үнэ цэн буурч болзошгүй • Эрсдэлийг төрөөх байршуулах боломжгүй • Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт хязгаарлагдмал 	10% орчим
4	Банкны хугацаатай хадгаламж	<ul style="list-style-type: none"> • Хадгаламжийн хүүгийн орлого олдог • Хөрвөх чадвар маш сайн/ богино хугацаанд бэлэн мөнгө болгох боломжтой • Эрсдэл маш бага / найдвартай • Зардал бага • Хадгаламж барьцаалсан зээл авч болно 	<ul style="list-style-type: none"> • Бусад хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдтэй харьцуулахад өгөөж бага • Өндөр инфляцаас шалтгаалж үнэ цэн буурах эрсдэлтэй 	5–10%
5	Дериватив буюу үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	<ul style="list-style-type: none"> • Эрсдэлээс хамгаална • Хөрөнгийн зах зээлд арилжаалагддаг үүсмэл хэрэгслийн даатгалын бүтээгдэхүүнтэй холбоотой эрсдэлийг нөхнө • Гүйлгээний зардал бага • Эрсдэлээ шилжүүлэх боломжтой • Хөшүүрэг болгон ашиглах боломжтой 	<ul style="list-style-type: none"> • Эрсдэл маш өндөр • Өсөлт багатай • Ашиг/өгөөж тодорхойгүй • Хөрвөх чадвар бага • Таамаглалд суурилдаг • Хугацаа дуусах хүртэл цуцлах боломжгүй • Үнэлэхэд хэцүү 	

Татварын орчин

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулахад нөлөөлдөг голлох хөшүүргийг дараах байдлаар тодорхойлсон байна:

Зураг 3. Мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулалтын хөшүүрэг

Олон улс дахь мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид татварыг хөрөнгө оруулалт хийхэд ихээр нөлөөлдөг гэж тодорхойлсон байна. Тодруулбал, Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудад үйл ажиллагаа явуулдаг даатгалын компаниудын 11 хувь нь татварыг их хэмжээгээр нөлөөлдөг, 54 хувь нь зарим талаараа нөлөөлдөг гэж дүгнэсэн байв.

2.2 Монгол Улсын өнөөгийн байдал

Даатгалын нөөц сан

Монгол Улсад даатгалын компаниуд дүрмийн сангаас /хөрөнгөөс/ болон даатгалын нөөц сангаас хөрөнгө оруулалт хийдэг.

Ердийн даатгагчийн бүрдүүлэх даатгалын нөөц санг “Даатгалын багц дүрэм”-ийн гуравдугаар хавсралт /Даатгалын нөөц сан, албан журмын даатгалын сан болон бусад санг бүрдүүлэх, хуваарилах, түүнд хяналт тавих журам/-ын 2.1-д зааснаар дараах байдлаар ангилдаг:

1. Тусгай нөөц сан
2. Учирсан боловч мэдэгдээгүй хохирлын нөөц сан

Тайлагналын өдөр болон түүнээс өмнөх хугацаанд даатгалын тохиолдол нь болсон боловч даатгагчид мэдэгдээгүй байгаа даатгалын тохиолдлын улмаас үүсэх даатгагчийн хүлээх хариуцлагын дүн.

3. Мэдсэн боловч төлөөгүй хохирлын нөөц сан

Даатгалын тохиолдол болсон тухай даатгагчид мэдэгдсэн бөгөөд даатгалын нөхөн төлбөр олгоогүй байгаа даатгалын нэхэмжлэлтэй холбогдох даатгагчийн хүлээх хариуцлагын дүн.

4. Учирч болзошгүй хохирлын нөөц сан

Даатгагчийн хүчин төгөлдөр даатгалын гэрээтэй холбогдон тайлант хугацаанаас хойш гарах нийт нөхөн төлбөр ба зардлын орлогод тооцоогүй хураамжаас давсан хэсгийг нөхөн төлөх даатгагчийн хүлээх хариуцлагын дүн гэнэ.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2019 оны 01 дүгээр сарын 09–ний өдрийн 02 дугаар тогтоолоор баталсан “Даатгалын багц дүрэм”–ийн хоёрдугаар хавсралт “Даатгагчийн төлбөрийн чадварын шалгуур үзүүлэлт, түүнд хяналт тавих журам”–д даатгалын компаниудын хөрөнгөөс хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, дээд хувийг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг.

Хүснэгт 5. Даатгалын хөрөнгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, хөрөнгө оруулах дээд хувь

Хөрөнгийн ангилал	Хөрөнгө оруулах дээд хувь	
Банкны харилцах, хадгаламж	90%	
Дотоодын банк бус санхүүгийн байгууллагад итгэлцлээр байршуулсан мөнгөн хөрөнгө	20%	
Банкны хадгаламжийн сертификат	50%	
Засгийн газрын өрийн хэрэгсэл	100%	
Төв банкны үнэт цаас	60%	
Санхүүгийн түрээс	10%	
Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	60%	
Аймаг нийслэлийн гаргасан өрийн хэрэгсэл	60%	
Компанийн өрийн хэрэгсэл	30%	
Үүнээс: Ногоон бонд	20%	
МХБ–ийн хувьцаат компанийн хувьцаа	I ангилал	20%
	II ангилал	5%
Хөрөнгө оруулалтын нээлттэй сан	20%	
Хөрөнгө оруулалтын хаалттай сан	20%	
Хөдлөх хөрөнгө	10%	
Даатгалын үндсэн үйл ажиллагаанд зориулан авсан биет бус хөрөнгө	10%	

Мөн дүрмийн дөрөвдүгээр хавсралт “Даатгалын нөөц санд болон албан журмын даатгалын санд төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг хөрөнгө оруулалтад байршуулахад тавигдах нөхцөл шаардлага”–д даатгалын компаниудын нөөц сангаас хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, дээд хувийг тодорхойлсон байдаг.

Хүснэгт 6. Даатгалын нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулах хөрөнгийн ангилал, хөрөнгө оруулах дээд хувь

Хөрөнгийн ангилал	Хөрөнгө оруулах дээд хувь	
Банкны хадгаламж	100%	
Банкны хадгаламжийн сертификат	80%	
Засгийн газрын өрийн хэрэгсэл	100%	
Төв банкны үнэт цаас	60%	
Санхүүгийн түрээс	10%	
Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	60%	
Хөрөнгө оруулалтын сан	20%	
Аймаг нийслэлийн гаргасан өрийн хэрэгсэл	60%	
Компанийн өрийн хэрэгсэл	30%	
Ногоон бонд	20%	
МХБ-ийн хувьцаат компанийн хувьцаа	I ангилал	20%
	II ангилал	5%
Тухайн даатгалын компанийн холбогдох этгээдэд үл хамаарах банк бус санхүүгийн байгууллагад итгэлцлээр байршуулах мөнгөн хөрөнгө	20%	
Хуримтлал барьцаалсан зээл /Зөвхөн урт хугацааны даатгагчид хамаарна/	30%	

Хууль, эрх зүйн орчин

1. Даатгалын тухай хууль

Монгол Улсын Их Хурлаас Даатгалын тухай хуулийг анх 1997 онд баталж, 2004 онд шинэчлэн найруулсан бөгөөд энэхүү хуулиар даатгалын үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн үндсийг тогтоож, төрөөс тавих, даатгуулагчийн эрх ашгийг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулж ирсэн билээ.

Даатгалын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1–д “Даатгалын үйл ажиллагааг Зохицуулах хорооноос баталсан даатгалын багц дүрмээр зохицуулна”, 14.2.4–т “даатгалын нөөц санд болон албан журмын даатгалын санд төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг хөрөнгө оруулалтад байршуулахад тавигдах нөхцөл, шаардлага”–ыг Санхүүгийн зохицуулах хороо зохицуулна гэж хуульчилсан байдаг.

2. Даатгалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл

Даатгалын тухай хуулийг “Алсын хараа–2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020–2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”, “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл” зэрэг баримт бичгүүдэд тусгагдсаны дагуу тус хуулийг шинэчлэн найруулах шаардлага үүссэн. Энэхүү ажлын хүрээнд Санхүүгийн зохицуулах хороо нь үзэл баримтлал, хуулийн төслийг боловсруулан өргөн барихаар бэлтгэл ажлыг хангаж ажиллаж байна.

3. Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2019 оны 02 дугаар тогтоолоор баталсан “Даатгалын багц дүрэм”–ийн хоёрдугаар болон дөрөвдүгээр хавсралтад оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2021 оны 64 дүгээр тогтоолоор Даатгалын багц дүрмийн хоёрдугаар хавсралт “Даатгагчийн төлбөрийн чадварын шалгуур үзүүлэлт, түүнд хяналт тавих журам”, дөрөвдүгээр хавсралт “Даатгалын нөөц санд болон албан журмын даатгалын санд төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг хөрөнгө оруулалтад байршуулахад тавигдах нөхцөл, шаардлага”-уудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Үүнд даатгалын эрсдэлийг тархаан байршуулах, хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих зорилгоор нэмэлт өөрчлөлт оруулж, даатгалын компанийн нийт хөрөнгө, нөөц сангаас банкны харилцах, хадгаламжид байршуулах дээд хувийг 10 хувиар бууруулан, компанийн өрийн хэрэгсэл болон Монголын хөрөнгийн биржийн нэгдүгээр ангиллын хувьцаа хэлбэрээр байршуулах хөрөнгийн дээд хэмжээг 10 хувиар нэмэгдүүлснээр даатгалын компаниудын олон талт хөрөнгө оруулалтад хөрөнгөө байршуулах боломжийг бүрдүүлсэн.

Энэ хүрээнд даатгалын компаниуд "Компанийн өрийн хэрэгсэл" болон хувьцаа хэлбэрээр хөрөнгө оруулалтад 190 орчим тэрбум төгрөг хүртэлх хөрөнгийг байршуулах боломж бий болсон.

Татварын орчин

Монгол Улсын татвар нь Татварын ерөнхий хуульд заасны дагуу татвар, хураамж, төлбөрөөс бүрддэг. Хөрөнгө оруулагчдын үнэт цаасны хөрөнгө оруулалтаас олсон орлогод Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд заасны дагуу хөрөнгийн ашгийн татвар болон ногдол ашгийн орлогын албан татварыг ногдуулдаг.

Монгол улсад хөрөнгө оруулагчдын татварыг зохицуулдаг хууль тогтоомж, дүрэм журамд өөрчлөлт оруулж, илүү уян хатан, хөнгөлөлттэй татварын тогтолцоог бий болгосноор даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх боломжтой. Европын сэргээн босголт хөгжлийн банкнаас хийсэн судалгаанд “Монгол Улсын одоогийн татварын тухай хууль нь хөрөнгө оруулалтын өсөлтийг хязгаарласан зохицуулалттай. Татварын таагүй орчин нь дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулалтыг хязгаарладаг” гэж дүгнэсэн байв.

Жишээ нь: АНУ–д компанийн бонд, Засгийн газрын бонд зэргийг 10–аас дээш жил хадгалсан хөрөнгө оруулагчдад орлогоо татваргүй авах татварын хөнгөлөлтийн тогтолцоог бий болгосон.

Хөрөнгө оруулалтын өгөөж

Хүснэгт 7. Хөрөнгө оруулалтын дундаж өгөөж, эрсдэл, хөрвөх чадвар

	Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр	Аюулгүй байдал	Эрсдэл	Ашиг/Өгөөж	Өсөлт	Хөрвөх чадвар
Уламжлалт хөрөнгө оруулалт	Энгийн хувьцаа	Дунд	Дунд	Дунд	Их	Дунд
	Давуу эрхтэй хувьцаа	Дунд	Дунд	Их	Дунд	Дунд
	Компанийн бонд	Дунд	Дунд	Их	Бага	Дунд
	Засгийн газрын бонд	Өндөр	Бага	Бага	Бага	Сайн
	Хамтын сан	Дунд	Дунд	Дунд	Дунд	Дунд
	Үл хөдлөх хөрөнгө	Дунд	Дунд	Дунд	Дунд	Муу
Уламжлалт бус хөрөнгө оруулалт	Опцион	Бага	Их	Тодорхойгүй	Бага	Дунд
	Таваар	Бага	Их	Тодорхойгүй	Бага	Дунд
	Деривативууд	Бага	Их	Тодорхойгүй	Бага	Дунд
	Үнэт металл, үнэт эдлэл	Бага	Их	Тодорхойгүй	Бага	Муу

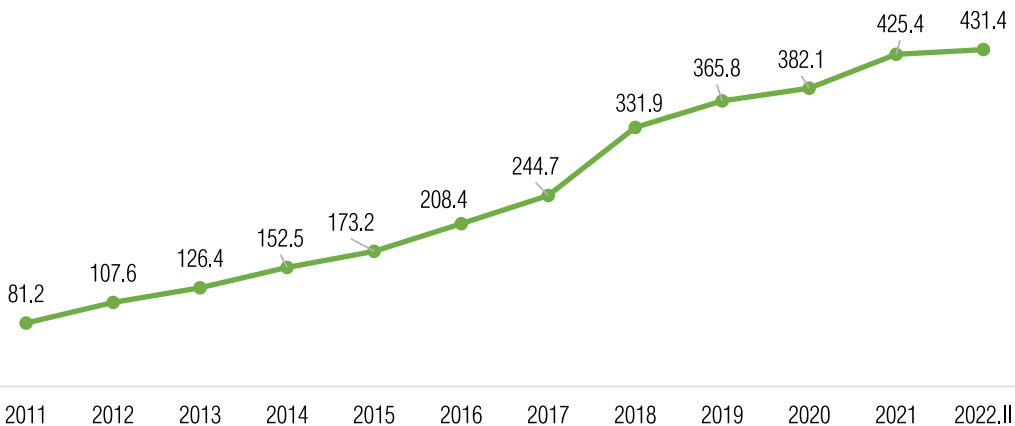
Зураг 4. Хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдийн эрсдэл, өгөөжийн зураглал

Даатгалын зах зээлийн үзүүлэлтүүд

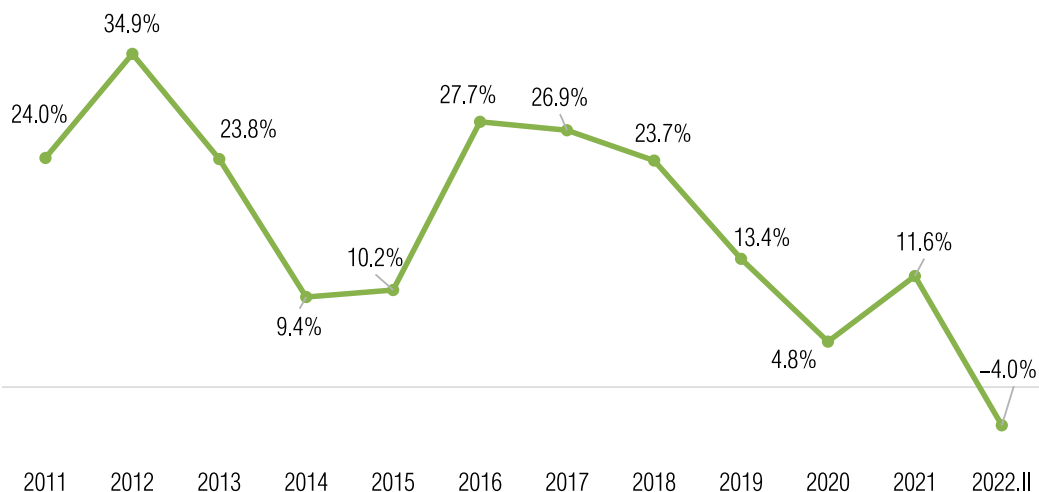
Даатгалын хөрөнгө, нөөц сангийн өсөлт, харьцаа, байршуулалт, бүтцийг задлан харахад дараах байдалтай байна:

Зураг 5. Даатгалын хөрөнгийн өсөлт /тэрбум төгрөгөөр/

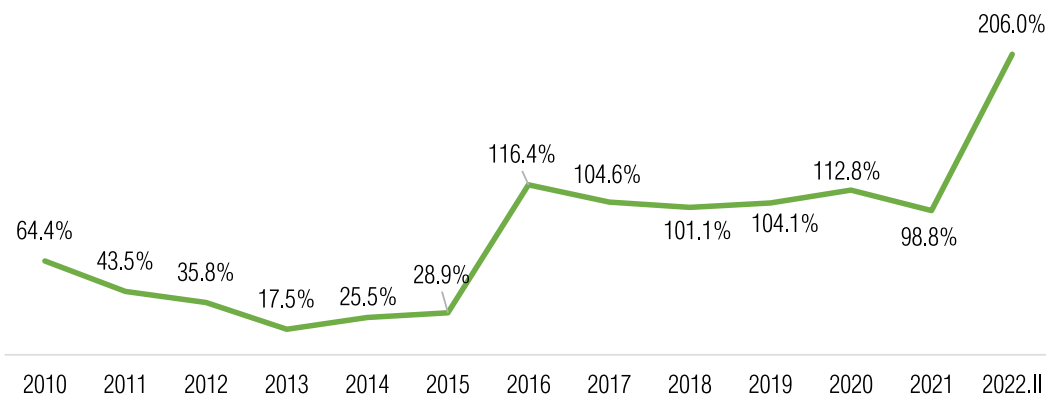
Даатгалын зах зээлийн хөрөнгө нь 2011 оноос эхлэн тасралтгүй өссөн байдалтай байна.

Зураг 6. Даатгалын нөөц сангийн өсөлтийн хувь

2021 онд даатгалын нөөц сангийн хэмжээ 11.6 хувиар өссөн нь “Даатгалын багц дүрэм”-ийн хоёрдугаар болон дөрөвдүгээр хавсралтад оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үр дүн гэж харж байна. Цаашид даатгалын компаниудын нөөц сан өргөжиж, үүнийг даган хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх боломжтой.

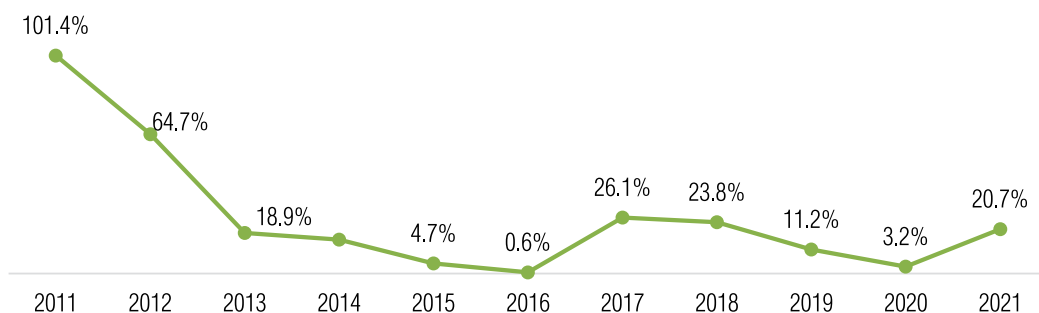
Зураг 7. Даатгалын хөрөнгө оруулалтын харьцаа

Сүүлийн 12 жилийн хугацаанд даатгалын зах зээлийн хөрөнгө оруулалтын харьцаа дунджаар 81.5 хувь байна.

$$\text{Даатгалын зах зээлийн хөрөнгө оруулалтын харьцаа} = \frac{\text{нийт хөрөнгө оруулалтын дүн}}{\text{нийт хураамжийн орлого}}$$

Зураг 8. Даатгалын компаниудын хураамжийн орлогын өсөлт

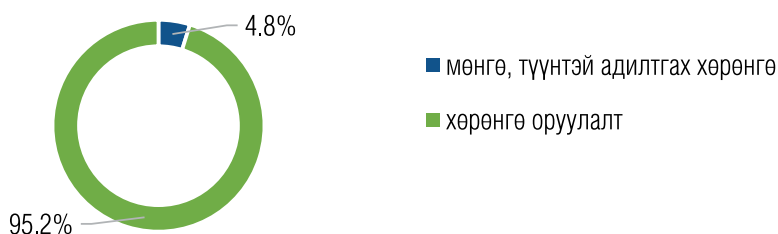

Ковид–19 цар тахлын үед буюу 2020 онд даатгалын хураамжийн орлогын өсөлт 3.2 хувьтай байсан бол 2021 онд 20.7 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байв. Үүнд цахим даатгалын үйлчилгээ хөгжиж, цахимаар даатгалын үйлчилгээ авах, зах зээлд шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нэвтрэх, нөхөн төлбөрийг цахимаар хурдан шуурхай олгох зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлсөн.

Хүснэгт 8. Ковид–19 цар тахлын үед гарсан 5 даатгалын шинэ бүтээгдэхүүн

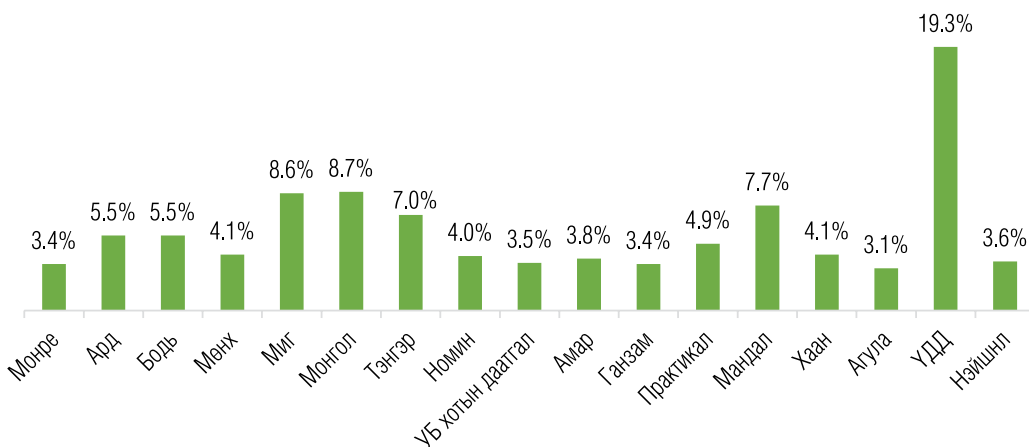
№	Компанийн нэр	Шинээр гаргасан бүтээгдэхүүний нэр
1	Хаан даатгал	Ковид–19 даатгал
2	Мандал даатгал	Ковид хүртээмжтэй даатгал
3	Нэйшнл лайф даатгал	Ковид–19 эрүүл мэндийн даатгал
4	Бодь даатгал	Нэмэлт нөхцөл
5	Миг даатгал	Нэмэлт нөхцөл

Зураг 9. Нөөц сангийн байршуулалт

Даатгалын компаниудын дүрмийн сан болон нөөц сангийн хөрөнгө оруулалтын байршлын тайланг шинжлэхэд 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 168.6 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан. Үүний 4.8 хувийг мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө хэлбэрээр байгаа бол 95.2 хувийг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байв.

Зураг 10. Даатгалын компаниудын нийт дүрмийн сан болон нөөц санд эзлэх хувь

Даатгалын компаниудын “Даатгалын компанийн дүрмийн сангийн хөрөнгийн байршил” болон “Даатгалын нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан тайлан”-гаас нөөц сангийн хөрөнгө оруулалтыг бүрдүүлж буй компани тус бүрээр харахад Үндэсний давхар даатгал 19.3 хувийг, Монгол даатгал 8.7 хувийг, Миг даатгал 8.6 хувийг, Мандал даатгал 7.7 хувийг тус тус эзэлж байна.

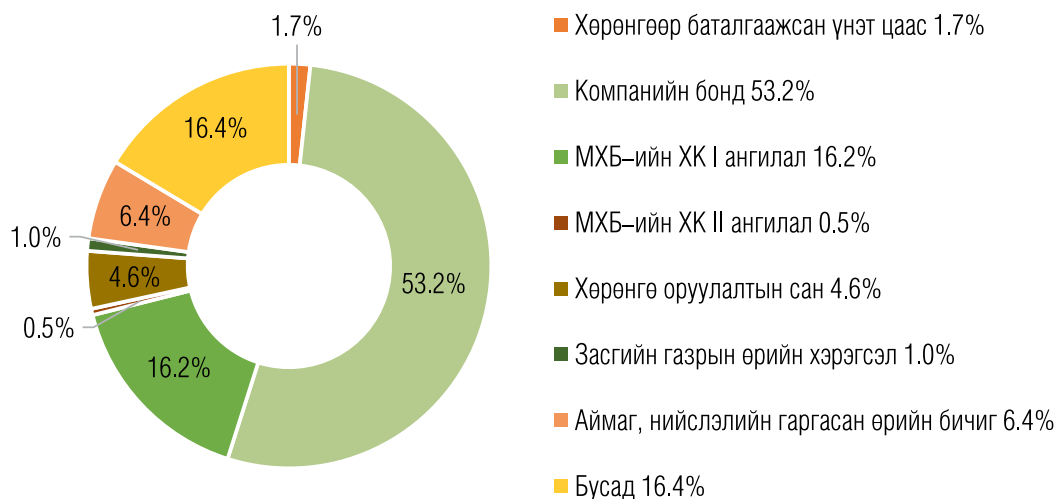
Зураг 11. Нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байршил

Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил

Зураг 12. Үнэт цаасны байршуулалт

Үнэт цаасны байршуулалт

2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар:

Даатгалын компаниуд дүрмийн сан болон нөөц сангаас 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 168.6 тэрбум төгрөгийг дараах хөрөнгүүдэд байршуулсан байв.

Үүнд 41.7 хувь буюу 70.3 тэрбум төгрөгийг банкны хугацаатай хадгаламжид, 28.6 хувь буюу 48.2 тэрбум төгрөгийг үнэт цаасанд, 9.5 хувь буюу 16.0 тэрбум төгрөгийг үндсэн хөрөнгөд, 8.1 хувь буюу 13.7 тэрбум төгрөгийг бусад санхүүгийн байгууллагад тус тус байршуулсан бол үлдсэн 12.1 хувь буюу 20.4 тэрбум төгрөгийг банкны харилцах, хугацаагүй хадгаламж, хадгаламжийн сертификат, үнэт металл, дериватив болон бусад хөрөнгөд тус тус байршуулсан.

Үнэт цаасанд байршуулсан хөрөнгө оруулалтыг нарийвчлан шинжлэхэд 41.7 хувь буюу 70.3 тэрбум төгрөгийг банкны хугацаатай хадгаламжид, 28.6 хувь буюу 48.2 тэрбум төгрөгийг үнэт цаасанд, 9.5 хувь буюу 16.0 тэрбум төгрөгийг үндсэн хөрөнгөд, 8.1 хувь буюу 13.7 тэрбум төгрөгийг бусад санхүүгийн байгууллагад тус тус байршуулсан бол үлдсэн 12.1 хувь буюу 20.4 тэрбум төгрөгийг банкны харилцах, хугацаагүй хадгаламж, хадгаламжийн сертификат, үнэт металл, дериватив болон бусад хөрөнгөд байршуулсан байна.

Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршлыг компани тус бүрээр судлан харахад дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 9. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /компани тус бүрээр – тэрбум ₮/

Компанийн нэр / Хөрөнгө оруулалтын байршил	Хугацаатай хадгаламж	Хадгаламжийн сертификат	Засгийн газрын өрийн хэрэгсэл	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	Хөрөнгө оруулалтын сан	Аймаг, нийслэлийн гаргасан өрийн бичиг	Компанийн бонд	Хөрөнгийн биржийн I ангилал	Хөрөнгийн биржийн II ангилал	Бусад санхүүгийн байгууллагад	Бусад
Монре	0.1				0.1		1.1			1.3	
Ард	2.8				1.1		0.7	1.9		1.9	
Бодь	3.1							2.3		3.0	
Мөнх	0.8	1.1						0.1		0.3	
Миг	2.6			0.2			6.1		0.002	0.8	
Монгол								1.5	0.3	0.6	5.6
Тэнгэр	11.5										
Номин	1.6										
УБ хотын	3.0		0.5								
Амар	4.0						2.2				
Ганзам	4.7						0.6			0.3	
Практикал	2.8						2.7	0.8		1.8	
Мандал					1.0		8.1	1.3			2.3
Хаан	3.8						-			1.4	
Агула	1.6						1.5			0.5	
Нэйшнл лайф	0.9			0.6			1.3			1.8	
Үндэсний давхар даатгал	27.1					3.10	1.3				
Нийт	70.3	1.1	0.5	0.8	2.2	3.1	25.6	7.8	0.302	13.7	7.9

- Дүрмийн сан болон нөөц сангаас нийт 168.6 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байна. /банк болон хөрөнгийн зах зээлд/
- Даатгалын зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж буй 17 компанийн 15 нь 70.3 тэрбум төгрөгийг дүрмийн сангаас болон нөөц сангаас банкны хугацаатай хадгаламжид байршуулсан байв.
- Монгол болон Мандал даатгал нь банкны хугацаатай хадгаламжид хөрөнгө байршуулаагүй.
- Хөрөнгө оруулалтын санд 3 даатгалын компани, компанийн бондод 10 даатгалын компани, Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд 6 даатгалын компани, II ангиллын хувьцаанд 2 даатгалын компани, банк бус санхүүгийн байгууллагад итгэлцлээр 11 даатгалын компани тус тус хөрөнгө байршуулсан байна.
- 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар хөрөнгийн зах зээлд нийт 48.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийсэн байв.

- Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2019 оны 02 дугаар тогтоолоор баталсан “Даатгалын багц дүрэм”-ийн хоёрдугаар болон дөрөвдүгээр хавсралтад оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үр дүнд даатгалын компаниуд “Компанийн өрийн хэрэгсэл” болон хувьцаа хэлбэрээр хөрөнгө оруулалтад 190 орчим тэрбум төгрөг хүртэлх хөрөнгийг байршуулах боломж бий болсон. Одоогоор үүний 25.4 хувь нь биелсэн байна.

Хүснэгт 10. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /үйл ажиллагааны ангиллаар – тэрбум ₮/

Хөрөнгө оруулалтын байршил	Бэлэн мөнгө	Банкны харилцах	Банкны хугацаагүй хадгаламж	Банкны хугацаатай хадгаламж	Хадгаламжийн сертификат	Үнэт цаас	Үнэт металл, дериватив	Бусад санхүүгийн байгууллагад байршуулсан	Үндсэн хөрөнгө	Бусад хөрөнгө	Нийт
Ердийн даатгалын компаниуд	0.02	3.5	4.4	42.3	1.1	41.9	2.3	11.9	14.6	8.9	130.9
“Нэйшнл лайф даатгал” ХХК		0.2		0.9		1.9		1.8	1.4		6.2
“Үндэсний давхар даатгал” ХК				27.1		4.4					31.5
Нийт	0.02	3.7	4.4	70.3	1.1	48.2	2.3	13.7	16.0	8.9	168.6

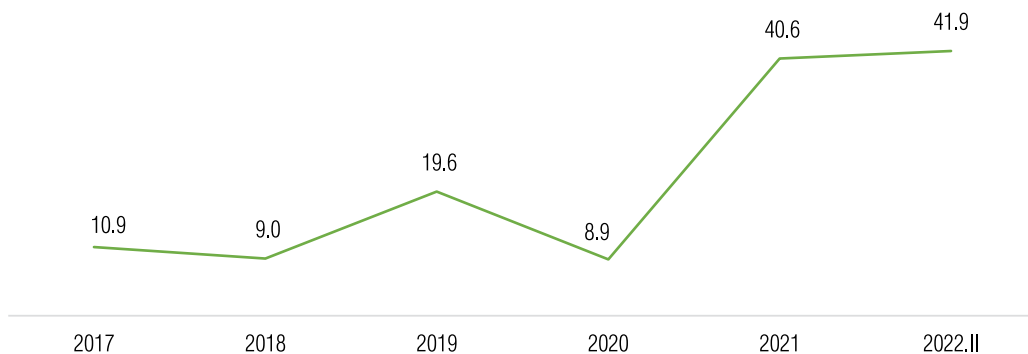
Хүснэгт 11. Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил /эзлэх хувь/

Хөрөнгө оруулалтын байршил	Бэлэн мөнгө	Банкны харилцах	Банкны хугацаагүй хадгаламж	Банкны хугацаатай хадгаламж	Хадгаламжийн сертификат	Үнэт цаас	Үнэт металл, дериватив	Бусад санхүүгийн байгууллагад байршуулсан	Үндсэн хөрөнгө	Бусад хөрөнгө
Ердийн даатгалын компаниуд	0.02%	2.6%	3.3%	32.3%	0.9%	32.0%	1.7%	9.1%	11.2%	6.8%
“Нэйшнл лайф даатгал” ХХК		3.8%		15.0%		30.8%		28.1%	22.4%	
“Үндэсний давхар даатгал” ХК				86.1%		13.9%				

2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар ердийн даатгалын компаниуд нийт хөрөнгө оруулалтын 32.0 хувийг, давхар даатгалын компани болох “Үндэсний давхар даатгал” ХК нь 13.9 хувийг үнэт цаас хэлбэрээр хөрөнгийн зах зээлд байршуулсан байв. Харин урт хугацааны даатгалын компани болох “Нэйшнл лайф даатгал” ХХК нь нийт дүрмийн сан болон нөөц сангийн 30.8 хувийг хөрөнгийн зах зээлд байршуулсан байгаа нь урт хугацааны даатгалын компани илүүтэйгээр урт хугацаатай хөрөнгө оруулалт хийдэг гэдгийг харуулж байна.

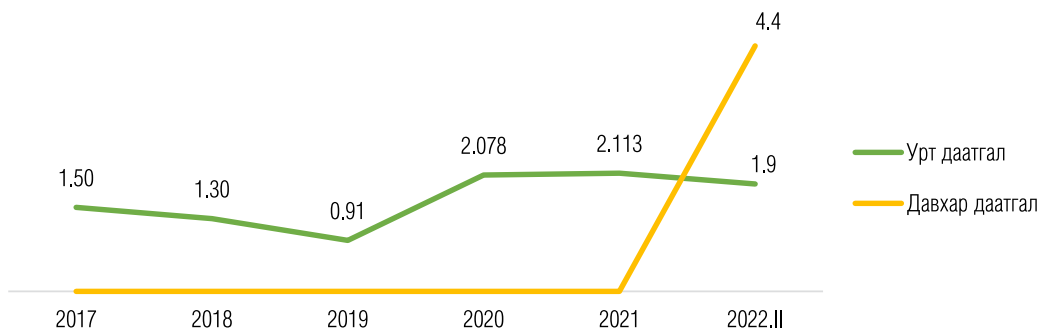
Харин ердийн даатгалын компаниуд болон давхар даатгалын компани нь богино хугацаанд хөрвөх чадвартай банкны хугацаатай хадгаламжид дийлэнх /харгалзан 32.3 хувь, 86.1 хувь/ хөрөнгөө байршуулсан байдалтай байв.

Зураг 13. Ердийн даатгалын компаниудын хөрөнгийн зах зээлд оруулсан хөрөнгө оруулалт /тэрбум төгрөгөөр/

Ердийн даатгалын компаниудын үнэт цаас хэлбэрээр хөрөнгийн зах зээлд оруулж буй хөрөнгө оруулалтын дүн жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Тодруулбал, 2021 онд үнэт цаасанд 40.6 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг байршуулсан бол энэ нь өнгөрсөн оноос 4.6 дахин өссөн дүн юм.

Зураг 14. Урт болон давхар даатгалын компаниудын хөрөнгийн зах зээлд оруулсан хөрөнгө оруулалт /тэрбум төгрөгөөр/

Нэйшнл лайф даатгал нь 2021 оны байдлаар нийт дүрмийн сан болон нөөц сангийн хөрөнгө оруулалтын 35.2 хувийг буюу 2.113 тэрбум төгрөгийг үнэт цаас хэлбэрээр хөрөнгийн зах зээлд байршуулсан. Энэ энэ нь өнгөрсөн оноос 1.7 хувиар өссөн үзүүлэлт юм.

Үндэсний давхар даатгалын тухайд 2017–2021 онд үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт байршуулаагүй байсан бол 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар 4.4 тэрбум төгрөгийг дүрмийн сан болон нөөц сангаас хөрөнгийн зах зээлд байршуулсан байна.

Даатгалын компаниудын дүрмийн сан болон нөөц сангаас банкны хадгаламжид байршуулах хөрөнгийн хэмжээ жил ирэх тусам буурч, үнэт цаасанд байршуулж буй хөрөнгө оруулалтын дүн нэмэгдсээр байна.

Дүрмийн сан болон нөөц сангийн байршил нь хөрөнгө оруулах шаардлагыг хангаж байгаа эсэхийг судлахаар Даатгалын багц дүрмийн хоёрдугаар болон дөрөвдүгээр хавсралтад заасан дээд хувийн шаардлагыг тооцоолоход дараах байдалтай байна:

Хүснэгт 12. Даатгалын компани тус бүрийн дүрмийн сангийн байршил

Хөрөнгө оруулах дээд хувь	90%	100%	60%	20%	60%	30%	20%			
Компанийн нэр / Хөрөнгө оруулалтын байршил	Хугацаатай хадгаламж	Засгийн газрын өрийн хэрэгсэл	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	Хөрөнгө оруулалтын сан	Аймаг, нийслэлийн гаргасан өрийн бичиг	Компанийн бонд	Хөрөнгийн биржийн I ангилал	Бусад санхүүгийн байгууллагад	Үндсэн хөрөнгө	Бусад хөрөнгө
Монре	1.0%					22.0%		23.5%		53.5%
Ард				22.8%			37.3%	28.0%	10.7%	
Бодь				0.1%			38.8%	50.8%	10.2%	
Мөнх	16.9%						2.3%	6.0%	74.1%	0.7%
Монгол									78.8%	21.2%
Тэнгэр	100.0%									
Номин										
УБ хотын	44.2%	9.4%							41.6%	
Амар	60.0%					40.0%				
Ганзам	80.6%					13.0%		6.4%		
Практикал						61.1%	8.8%	30.1%		
Мандал						100.0%				
Хаан	71.9%							28.1%		
Агула	31.3%					30.0%		10.0%	8.2%	20.5%
Нэйшнл лайф	15.5%		10.8%			21.2%		29.2%	23.3%	
Үндэсний давхар даатгал	87.3%				12.7%					

- Дүрмийн сангаас нийт 116.4 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байна. /банк, хөрөнгийн зах зээл, үндсэн хөрөнгөд/
- 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар даатгалын компани тус бүрийн хөрөнгө оруулалтын байршлыг судлан үзэхэд 10 даатгалын компани банкны хугацаатай хадгаламжид хөрөнгө байршуулсан байна.
- Хүснэгтээс харахад давхардсан тоогоор 9 даатгалын компани бусад санхүүгийн байгууллагад буюу банк бус санхүүгийн байгууллагад итгэлцлээр, 8 даатгалын компани компанийн бондод, 8 даатгалын компани үндсэн хөрөнгөд, 4 даатгалын компани Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд, 2 даатгалын компани хөрөнгө оруулалтын санд, тус бүр 1 даатгалын компани Засгийн газрын өрийн хэрэгсэл, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, аймаг, нийслэлийн гаргасан өрийн бичиг зэрэгт хөрөнгө оруулалт тус тус байршуулсан байна.
- 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар хөрөнгийн зах зээлд дүрмийн сангаас нийт 31.7 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийсэн байв.
- Компанийн бонд болон Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд хөрөнгө оруулсан дүн нь хөрөнгө оруулалтын шаардлага буюу хөрөнгө оруулах дээд хувиас хэтэрсэн байдалтай байна.

Хүснэгт 13. Даатгалын компани тус бүрийн нөөц сангийн байршуулалт

Хөрөнгө оруулах дээд хувь	100%	80%	60%	20%	30%	20%	5%	20%	
Компанийн нэр / Хөрөнгө оруулалтын байршил	Хугацаатай хадгаламж	Хадгаламжийн сертификат	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	Хөрөнгө оруулалтын сан	Компанийн бонд	Хөрөнгийн биржийн I ангилал	Хөрөнгийн биржийн II ангилал	Бусад санхүүгийн байгууллагад	Бусад
Монре				10.6%				14.8%	
Ард	70.0%				17.5%			12.5%	
Бодь	100.0%								
Мөнх		67.1%							
Миг	62.2%		4.6%		13.8%				
Монгол						18.2%	3.3%	8.1%	70.4%
Тэнгэр	100.0%								
Номин	100.0%								
УБ хотын	100.0%								
Амар	84.3%				15.7%				
Ганзам	100.0%								
Практикал	60.6%				13.0%	10.8%		15.6%	
Мандал				15.5%	29.4%	19.8%			35.3%
Хаан	4.5%								
Агула									
Үндэсний давхар даатгал	78.9%				17.8%				

- Нөөц сангаас нийт 52.2 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтад байршуулсан байна. /банк болон хөрөнгийн зах зээлд/
- 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар даатгалын компани тус бүрийн хөрөнгө оруулалтын байршлыг судлан үзэхэд 11 даатгалын компани банкны хугацаатай хадгаламжид хөрөнгө байршуулсан ба үүнээс Бодь, Тэнгэр, Номин, Ганзам, Хаан, Улаанбаатар хотын даатгал гэсэн 6 даатгалын компани нь зөвхөн хугацаатай хадгаламжид байршуулсан байв.

Дэлгэрүүлбэл, Хаан даатгал нь нөөц сангийн 4.5 хувийг, Ард даатгал 70 хувийг хугацаатай хадгаламжид байршуулсан бол бусад 4 даатгалын компани нь нөөц сангийн 100 хувийг хугацаатай хадгаламжид байршуулсан байв.

- Дээрх хүснэгтээс харахад давхардсан тоогоор 6 даатгалын компани компанийн бондод, 4 даатгалын компани бусад санхүүгийн байгууллагад буюу банк бус санхүүгийн байгууллагад итгэлцлээр, 3 даатгалын компани Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд, 2 даатгалын компани хөрөнгө оруулалтын санд, тус бүр 1 даатгалын компани хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, хадгаламжийн сертификат, Хөрөнгийн биржийн II ангиллын хувьцаанд нөөц сангаа тус тус байршуулсан байна.
- 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар хөрөнгийн зах зээлд нөөц сангаас нийт 16.5 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийсэн байв.
- Мандал болон Монгол даатгалын компани нь компанийн бонд, Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд өндөр хувиар буюу хөрөнгө оруулах дээд хувьтай бараг тэнцүү байна.

ГУРАВ. УЛСУУДЫН ТУРШЛАГА

Одоогийн даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулж буй санхүүгийн хэрэгслийн байршлыг нарийвчлан тодорхойлохоор дэлхийн ердийн болон урт хугацааны даатгалын потенциалын индексийн ТОП 3 улс болох Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын талаар судаллаа. Мөн Монгол Улстай эдийн засаг, газар зүйн байршил болон даатгалын зах зээлийн голлох 2 үзүүлэлт болох даатгалын нягтрал, гүнзгийрэлтийн түвшин ойролцоо Бүгд Найрамдах Казахстан Улс, Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улсын талаар судлав.

Хүснэгт 14. Судалсан улсуудын даатгалын нягтрал, гүнзгийрэлтийн түвшин

№	Улсын нэр	Даатгалын нягтрал	Даатгалын гүнзгийрэлт
1	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс	\$455.0 ₮1,300,517.4	4.5%
2	Америкийн Нэгдсэн Улс	\$7,673.0 ₮21,931,582.44	12.0%
3	Бүгд Найрамдах Энэтхэг улс	\$78.0 ₮222,945.8	4.2%
4	Бүгд Найрамдах Казахстан Улс	\$67.0 ₮191,504.8	0.65%
5	Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улс	\$23.0 ₮65,740.4	0.82%
6	Монгол Улс	\$25.3 ₮72,292.0	0.63%

2021.12.31–ны өдрийн ханшаар

3.1 Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

Хятадын банк, даатгалын зохицуулах хороо /CBIRC/ нь тус улсын даатгалын компани, зуучлагч, төлөөлөгч, брокер болон хохирол үнэлэгч, тэдгээрийн үйл ажиллагааг зохицуулж хяналт тавьдаг байгууллага ба даатгалын зах зээлд оролцогчдод тусгай зөвшөөрөл олгодог.

Гадаадын хөрөнгө оруулалттай компани болон гадаад улсад байршилтай компаниудад хөрөнгө оруулалт хийхийг хуулиар хориглодоггүй бөгөөд дараах 2 шаардлагыг тавьдаг:

1. Хөрөнгө оруулалт хийх гэж буй байгууллагын хөрөнгийн хэмжээ нь сүүлийн санхүүгийн жилд 5 тэрбум ам.доллараас доошгүй байх;

Тухайн байгууллага нь ногоон бүтээгдэхүүнтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг бол хөрөнгийн хэмжээ нь 2 тэрбум ам.доллараас доошгүй байх.

2. Нөөц сангийн 5.0–аас доош хувьтай тэнцэхүйц хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийх гэж буй тохиолдолд зохицуулагч байгууллагад мэдэгдэнэ.

Харин 5.0 ба түүнээс дээш хувиар хөрөнгө оруулах /хувьцаа, бонд, үл хөдлөх хөрөнгө, хадгаламжийн сертификат гэх мэт/ тохиолдолд зохицуулагч байгууллагаас зөвшөөрөл авахаар хуульд заасан байдаг. Хятадын банк, даатгалын зохицуулах хороо нь хөрөнгө оруулалт хийх гэж буй байгууллагыг шалгасны эцэст зөвшөөрөл олгодог байна.

БНХАУ–ын даатгалын компаниуд ихэвчлэн засгийн газрын бонд, орон нутгийн бонд, санхүүгийн байгууллагаас гаргасан бонд болон хувьцаанд хөрөнгө оруулалт хийдэг.

Бонд

Өмнө нь зөвхөн орон нутгийн зээлжих зэрэглэл “А” ба түүнээс дээш үнэлгээтэй бондод хөрөнгө оруулах боломжтой байсан бол тус шаардлагыг бууруулж одоо “BBB” ба түүнээс дээш үнэлгээтэй санхүүгийн бус байгууллагын гаргасан бондод хөрөнгө оруулах боломж бий болсон. Даатгалын компанийн бондын хөрөнгө оруулалтад тавих шаардлага, зээлжих зэрэглэлийн шаардлага зэрэг нь суларсан хэдий ч өгөөж бага байсан тул хөрөнгө оруулалтын багцад оруулахгүй байхаар шийдвэрлэсэн байна. 2022 онд хэрэгжиж эхлэх Хятадын Эрсдэлд суурилсан төлбөрийн чадварын системийн 2–р шатны тооцоонд хатуу хяналт тавих тул даатгалын компаниудыг хөрөнгө оруулалт хийхдээ болгоомжтой байхыг анхааруулаад байна.

Цаашид урт хугацаатай, эрсдэл багатай, тогтмол өгөөжтэй Засгийн газрын бондод хөрөнгө оруулалт ихээр хийхээр төлөвлөж байгаагаа илэрхийлсэн. 2021 оны байдлаар нийт даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын 39.1 хувийг бондын хөрөнгө оруулалт эзэлж байгаа бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 2.5 функтээр өссөн дүн юм.

Ногоон бонд, ногоон төсөл хөтөлбөр

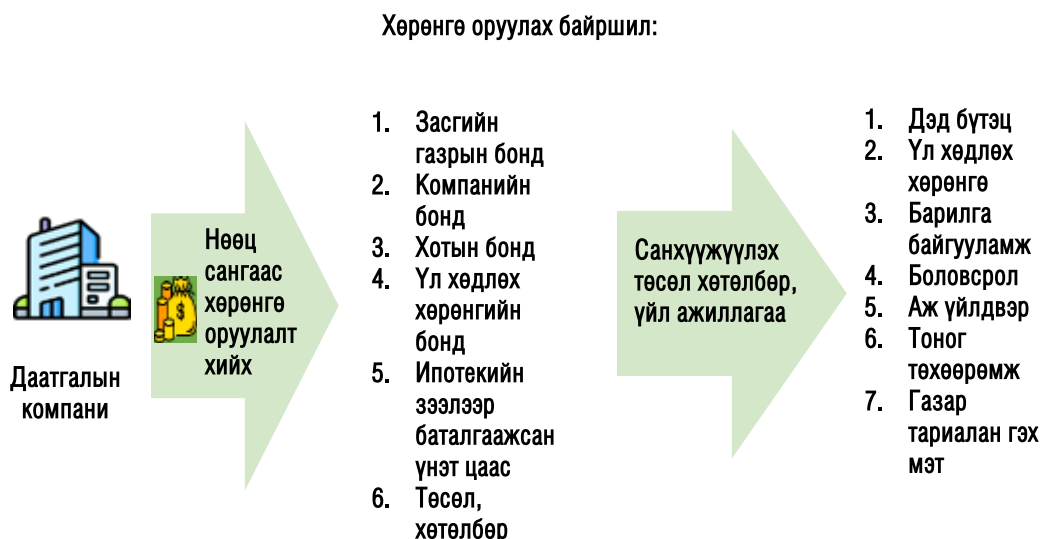
Даатгалын компаниуд ногоон бүтээгдэхүүнтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага, төсөл хөтөлбөр, компанид хөрөнгө оруулалт хийх хандлага нэмэгдэж байна. 2021 онд нийт даатгалын зах зээлийн нөөц сангаас 90.2 тэрбум ам.долларыг ногоон бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулсан нь 2018 оны мөн үеэс 19.2 хувиар нэмэгдсэн.

БНХАУ–ын хамгийн том даатгалын компани болох Пинг Ан нь 2025 он гэхэд 62.0 тэрбум долларын ногоон хөрөнгө оруулалт хийх зорилт тавин ажиллаж байна. Тэр дундаа 20 хувийн өгөөжтэй Үндэсний ногоон хөрөнгө оруулалтын санд хөрөнгө оруулалт хийхээр төлөвлөж байгаа юм. Тус компани нь одоогийн байдлаар 46 ногоон бонд, ногоон төсөл хөтөлбөрүүдэд хөрөнгө оруулалт хийсэн байна.

3.2 Америкийн Нэгдсэн Улс

АНУ–ын даатгалын зах зээлийг Даатгалын комиссаруудын үндэсний холбоо /NAIC/ зохицуулдаг. Тус улсын даатгалын компаниуд бодит эдийн засагт шууд эерэг нөлөө үзүүлэх урт хугацааны төсөл хөтөлбөр, үйл ажиллагаа, бондыг сонгон шалгаруулж, хөрөнгө оруулдаг. Даатгалын компаниуд урт хугацаатай, хэлбэлзэл багатай, тогтмол өгөөжтэй, эдийн засагт шууд эерэг нөлөө үзүүлэх хөрөнгө оруулалт хийдэг онцлог стратегитай. Бонд, үнэт цаасанд хөрөнгө оруулах замаар боловсрол, дэд бүтцийн төслүүд, үл хөдлөх хөрөнгө, аж үйлдвэр, барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж зэргийг санхүүжүүлдэг.

Зураг 14. АНУ-ын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалт хийх стратеги

АНУ-ын даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын 4 гол стратеги байдаг ба энэ нь урт хугацаатай, эрсдэл багатай, олон төрлийн байршилд, тохирсон дүнгээр хөрөнгө оруулах юм:

1. Хөрөнгө оруулалтын байршуулалт /эрсдэлийг тараан байршуулах/

Даатгалын компаниуд аль болох олон төрлийн санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулахыг зорьдог ба энэ нь 2 шалтгаантай. Нэгт: эрсдэлийг тараан байршуулж, алдагдалд орохоос сэргийлэх, хоёрт: олон төрлийн байршилд хөрөнгө оруулснаар олон салбарын өсөлт дэвшилтэд эергээр нөлөөлж, мөнгөн урсгалын эргэлтийг сайжруулах давуу талтай.

2. Хөрөнгө оруулалтын дүн

Хөрөнгө оруулалтын дүн нь тухайн даатгалын компанийн хүлээгдэж буй нөхөн төлбөр болон гэнэтийн зардлаас хамааран тодорхойлогдох ёстой.

3. Урт хугацаатай

Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын хугацаа нь ихэвчлэн урт хугацаатай байдаг ба ихэвчлэн 10 ба түүнээс дээш жилийн хугацаатай орон сууцны моргейжээр баталгаажсан үнэт цаас, Засгийн газрын бонд, компанийн бонд зэрэгт хөрөнгө оруулдаг.

4. Эрсдэл багатай

АНУ-ын даатгалын компаниуд нь бонд, үнэт цаас, төсөл хөтөлбөр зэрэгт хөрөнгө оруулдаг. Ингэхдээ урт хугацаанд эдийн засагт эергээр нөлөөлөх, эрсдэл багатай санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулах хандлагатай байна.

3.3 Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс

Энэтхэг улсын Даатгалын зохицуулалт, хөгжлийн газар /IRDA/ нь даатгалын компани, брокер, зуучлагч, шинжээч, хохирол үнэлэгч зэрэг оролцогчдыг зохицуулдаг ба хөрөнгө оруулалт хийхдээ зохицуулагч байгууллагаас зөвшөөрөл авахаар дүрэмд заасан байдаг.

Даатгалын дүрэм болох “Гадаадын хөрөнгө оруулалт” болон “2021 оны FI дүрэм”-д зааснаар хөрөнгө оруулах дээд хязгаарыг даатгалын компаниудын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн 74 хувь, даатгалын зуучлагчдын салбарын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн 100 хувь гэж тодорхойлсон байдаг.

Тус улсын хувьд нөөц сангаас бус тусдаа даатгалын хөрөнгө оруулалтын сангаас хөрөнгө оруулдаг онцлогтой.

Энэтхэг улсын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтын сангаас бонд, мөнгөний зах зээлийн сан болон эрсдэл багатай үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг:

Зураг 15. Энэтхэг улсын даатгалын хөрөнгө оруулалтын сангийн байршил

Бонд

**Мөнгөний зах
зээл**

**Эрсдэл багатай үнэт
цаас**

3.4 Бүгд Найрамдах Казахстан Улс

Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Санхүүгийн зах зээлийг зохицуулах, хөгжүүлэх агентлаг нь даатгалын зах зээл болоод нийт санхүүгийн зах зээлийн зохицуулагч байгууллага. Тус агентлаг нь санхүүгийн хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих, зах зээлийн оролцогчдыг хянах, зохицуулах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллага юм.

Зохицуулагч байгууллагын зүгээс дараах нөхцөлд дэмжлэг үзүүлдэг байна. Үүнд:

1. Үйлдвэрлэлийн салбарыг дэмжих;
2. Бусад салбарт шууд эергээр нөлөөлөх урт хугацаатай хөрөнгө оруулалт;
3. Инновацын салбар дахь хөрөнгө оруулалт.

Даатгалын зах зээлийн хөгжил хангалттай бус, компаниудын хөрөнгийн хэмжээ бага зэрэг шалтгааны улмаас салбарын хөрөнгө оруулалтын боломж тун хомс байдаг. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын багцад хийсэн хөрөнгө оруулалтын шинжилгээний үр дүнгээс харахад 5 шалтгааны улмаас даатгалын компаниуд бага хөрөнгө оруулалт хийдэг гэж дүгнэсэн байв.

1. Өгөөж өндөртэй, эрсдэл багатай санхүүгийн хэрэгсэл дутмаг;
2. Хөрөнгийн бирж дээрх хөрөнгө оруулалт хийх компани хязгаарлагдмал;
3. Хөрөнгө оруулалт хийж болохуйц компаниудын мэдээлэл нийтэд ил тод нээлттэй биш;

4. Зохицуулагч байгууллагын зүгээс хэт хатуу шаардлага тавьдаг;
5. Даатгалын компаниуд нь хөрөнгө оруулалт хийх сонирхолгүй.

Өндөр хөгжилтэй орнуудын даатгалын салбарын хөрөнгийг ДНБ-тэй харьцуулахад 8.0–14.0 орчим хувь байхад 2.0 хувиар Казахстан улсынх 2.0 хувиас хэтрэхгүй байгаа нь даатгалын зах зээлийн хөгжил удаашралтай, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл бага байдгийг харуулж байна. Мөн нөөц сангийн байршуулалт, хөрөнгө оруулалт хийх боломж, дагаж мөрдөх журам зохицуулалт, хөрөнгө оруулалт хийх дээд хэмжээ, стандартыг боловсруулаагүй байгаа нь Казахстан улсын хувьд хөрөнгө оруулалт хийх хууль эрхзүйн орчныг бүрдүүлж өгөөгүй гэж харж байна.

Казахстан улсын даатгалын компаниуд ихэвчлэн хувьцаа, Засгийн газрын үнэт цаас, хугацаатай хадгаламжид хөрөнгө оруулалт хийдэг байна.

Хувьцаа

2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар Казахстан улсад нийт 27 даатгалын компани /эдгээрийн 9 нь амьдралын даатгал/ үйл ажиллагаа явуулсан бөгөөд ихэвчлэн даатгалын нөөц сангаас компаниудын хувьцаанд хөрөнгө оруулдаг байна.

2021 оны компаниудын хөрөнгө оруулалтын бүтцийг харахад нийт хөрөнгө оруулалтын 72.1 хувийг хувьцаанд байршуулсан ба энэ нь өнгөрсөн оноос 27.7 хувиар өссөн үзүүлэлттэй юм.

Засгийн газрын үнэт цаас

Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын бүтцийн хамгийн их хувийг үнэт цаас эзэлдэг бөгөөд түүний дотор Засгийн газрын үнэт цаасанд хамгийн өндөр дүнтэй хөрөнгө оруулалтыг хийдэг байна. Тодруулбал, 2020 онд нийт хөрөнгө оруулалтын 51.9 хувийг Засгийн газрын үнэт цаасанд байршуулсан байв.

Даатгалын компанийн үйл ажиллагааны чиглэлээс хамааран хөрөнгө оруулж буй хэлбэр нь өөр өөр байна. Тухайлбал амьдралын даатгалын компаниуд урт хугацааны санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийдэг бол ердийн даатгалын компаниуд илүү богино хугацаатай санхүүгийн хэрэгслийг сонгож хөрөнгө оруулдаг байна.

3.5 Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улс

Өмнө нь тус улсын даатгалын салбарыг Египетийн даатгалын хяналтын газар зохицуулдаг байсан бол одоо Санхүүгийн зохицуулах газар /FRA/ хянаж, зохицуулдаг.

Египет улсад даатгалын болон давхар даатгалын үйл ажиллагаа явагдан 100 гаруй жил болсон хэдий ч хөрөнгийн зах зээл, даатгалын зах зээлийг холбосон санхүүгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ хараахан хөгжөөгүй байна.

Египетийн даатгалын хяналтын газрын стратеги төлөвлөгөө (2020–2024 он)–нд даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх тухай шалгуур үзүүлэлт тусгаснаар компанийн бонд, Засгийн газрын үнэт цаас, банкны хугацаатай хадгаламж зэрэгт хөрөнгө байршуулж байна. Мөн тус улсын Сангийн сайд, Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газрын дарга Мохамед Мааит

нь “Хөрөнгө оруулалтын багцыг төрөлжүүлэх, өгөөжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй компаниудад хөрөнгө оруулах зорилготой байгаа” хэмээн хэлжээ.

Зураг 16. Египет улсын даатгалын компанийн нөөц сангийн байршил

Бонд

Засгийн газрын үнэт цаас

Банкны хадгаламж

Египет улсын даатгалын зах зээл дараах хүчин зүйлсийн улмаас цаашид улам хөгжинө гэж үздэг:

1. Байгалийн томоохон гамшигт өртөх магадлал бага;
2. Бүтээгдэхүүн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх потенциалтай;
3. Зохицуулалтын орчныг илүү боловсронгуй болгох боломжтой;
4. Гадаадын туршлагыг судалж, инновацлаг бүтээгдэхүүн үйлчилгээг нэвтрүүлэх зах зээлтэй;
5. Даатгалын зах зээлийн зохицуулалт нь харьцангуй “зөөлөн” байдаг учир гадаадын хөрөнгө оруулагчдын сонирхлыг татаж байгаа.

ДӨРӨВ. ДААТГАЛЫН КОМПАНИУДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ АРГА ЗАМ

Даатгалын компаниуд даатгалын үйл ажиллагаанаас гадна хөрөнгийн зах зээлд оролцож хувьцаа, бонд, үл хөдлөх хөрөнгө болон бусад санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх замаар орлого олж байна. Ингэхдээ даатгалын нөхөн төлбөр, зардлыг санхүүжүүлэх зорилготой нөөц сангаас хөрөнгө оруулалт хийдэг. Нөөц сан нь балансын пассив талд бичигддэг ба хүмүүс илүүдэл хөрөнгө гэж андуурах тохиолдол их. Тухайн улс, муж бүрийн зохицуулалтаас хамааран нөөц сангийн хэмжээ харилцан адилгүй байдаг ба хүлээгдэж буй нэхэмжлэл буюу даатгалын өглөгтэй харьцуулахад 8.0–12.0 хувьтай байдаг.

Бондыг хөрөнгө оруулалтын бүх ангиллаас хамгийн найдвартай, бага эрсдэлтэй, тогтмол өгөөжтэй гэж үздэг учраас улс орнуудын даатгалын компаниуд ихэвчлэн бондод хөрөнгө оруулдаг. Нэг давуу тал нь ирээдүйн мөнгөн урсгалыг урьдчилан таамаглах боломжтой.

Хувьцаа, бонд зэрэг санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийсэн үед нь гэнэтийн нөхөн төлбөр олгох шаардлага үүсэх магадлалтай тул даатгалын компаниуд урт хугацааны хөрөнгө оруулалт хийхэд нарийн тооцоолол шаардлагатай.

Судалсан 5 улс болон Монгол Улсын даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын байршлыг тодорхойлоход дийлэнх нь бонд болон хувьцаа байв:

Хүснэгт 15. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын байршил /судалсан улсуудын/

№	Улсын нэр	Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтын байршил
1	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс	Засгийн газрын бонд Орон нутгийн бонд Санхүүгийн байгууллагаас гаргасан бонд Ногоон бонд Ногоон төсөл хөтөлбөр Төсөл хөтөлбөр Хувьцаа
2	Америкийн Нэгдсэн Улс	Урт хугацаанд эдийн засагт эерэг нөлөөлөл үзүүлэх төсөл хөтөлбөр, үйл ажиллагааг санхүүжүүлдэг бонд, үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг. Засгийн газрын бонд Компанийн бонд Бага арилжаалагддаг бонд Ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас
3	Бүгд Найрамдах Энэтхэг улс	Үл хөдлөх хөрөнгө Бонд Мөнгөний зах зээл /money market fund/ Эрсдэл багатай үнэт цаас
4	Бүгд Найрамдах Казахстан Улс	Компанийн хувьцаа Засгийн газрын үнэт цаас Банкны хугацаатай хадгаламж

5	Арабын Бүгд Найрамдах Египет Улс	Компанийн бонд Засгийн газрын үнэт цаас Банкны хадгаламж
6	Монгол Улс	Компанийн бонд Монголын хөрөнгийн биржийн I, II ангиллын компанийн хувьцаа Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас Хөрөнгө оруулалтын сан Хадгаламжийн сертификат Бусад санхүүгийн байгууллагад байршуулсан Хугацаатай хадгаламж

Олон улсад даатгалын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж буй нийтлэг аргачлал

Улс орнуудын даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж буй аргачлалыг нарийвчлан судлахад дараах 8 арга замыг нийтлэг хэрэгжүүлж байв.

Зохицуулагч байгууллага талаас:

1. Хөрөнгө оруулалт хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

Даатгалын компанийн нөөц санг зарцуулах, хөрөнгө оруулалтад байршуулахтай холбоотой хууль, тогтоомж, стандартыг, ерөнхий чиглэлийг боловсруулж, хөрөнгө оруулалт хийх нөхцөлийг бүрдүүлдэг.

2. Хөрөнгө оруулалтад тавигдах шаардлагыг өөрчилж, уян хатан зохицуулалт бий болгох;

Улс орнуудын даатгалын зах зээлийн зохицуулагч байгууллага болон тухайн улсын Засгийн газраас даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд журам, бодлогод өөрчлөлт оруулж, уян хатан зохицуулалтыг бий болгож байна. Ингэснээр даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх боломж үүссэн.

- БНХАУ–ын даатгалын зах зээлийн зохицуулагч байгууллага болох Хятадын банк, даатгалын зохицуулах хорооноос 2022 оны 02 дугаар сард гаргасан шинэ журамд даатгалын компаниуд үл хөдлөх хөрөнгө, орон сууцны төслүүдэд урт хугацааны хөрөнгө оруулалт хийх хөнгөлөлттэй нөхцөлийг бүрдүүлж өгсөн. Хятадын 14–р таван жилийн төлөвлөгөөний (2021–2025) нэг хэсэг бөгөөд хямд түрээсийн орон сууцны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх, үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах зорилготой юм. Ингэснээр үл хөдлөх хөрөнгө, орон сууцны төслүүдийг санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, хөрөнгө оруулалтын орлого нэмэгдсэнээр даатгалын компанид эергээр нөлөөлнө гэсэн хүлээлттэй байна.
- БНХАУ–ын даатгалын компаниуд өмнө нь зөвхөн орон нутгийн зээлжих зэрэглэл “А” ба түүнээс дээш үнэлгээтэй бондод хөрөнгө оруулах боломжтой байсан бол зохицуулагч байгууллагаас тус шаардлагыг бууруулж одоо “BBB” ба түүнээс дээш үнэлгээтэй санхүүгийн бус байгууллагын гаргасан бондод хөрөнгө оруулах боломжийг бий болгосон.
- АНУ–ын даатгалын компаниуд нь Даатгалын комиссаруудын үндэсний холбооноос боловсруулсан хөрөнгө оруулалтын стратегийг дагаж мөрддөг ба тус стратегид даатгалын компаниуд нь улс орны эдийн засагт шууд нөлөөлөхүйц салбарыг санхүүжүүлэх тухай тусгасан байдаг. Засгийн газрын бонд, компанийн бонд, ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас зэрэгт хөрөнгө оруулах замаар боловсрол, дэд бүтэц, барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгө, аж үйлдвэрийг дэмжин ажилладаг төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлдэг.

3. Зохицуулалтын байгууллагууд тухайн орны нөхцөл байдал, онцлогт тохирсон нөөц сангийн бодлогыг тодорхойлох;

Улс орнуудын зохицуулагч байгууллагууд нөөц санг хөрөнгө оруулалтад байршуулах хувь, хөрөнгийн ангилал, тусгай шаардлага зэргийг нарийн тодорхойлсон нөөц сангийн бодлогыг боловсруулан ажиллаж байна.

Даатгалын компаниуд тус бодлого, журмын дагуу үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь хөрөнгө оруулалтын өсөлтөд шууд нөлөөлж байна. /Монгол – нөөц санд төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг хөрөнгө оруулалтад байршуулахад тавигдах шаардлагыг тодорхойлсон байдаг /

4. Хөрөнгө оруулалтыг оновчтой болгох хөшүүргийг бий болгох, хэрэгжүүлэх;

Хөрөнгө оруулалтад нөлөөлөх хүчин зүйлүүдийг нарийвчлан тодорхойлж, хөшүүргийг бий болгож хэрэгжүүлэх нь даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхэд ач холбогдолтой.

5. Чадавхтай хүний нөөцтэй байх шаардлага тавих;

Даатгалын компаниуд ажилчдаа хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр сургалтад хамруулах, зохих түвшний мэдлэгээр хангах, мэргэшүүлэх зэрэг нь хөрөнгө оруулалтад чухал нөлөөтэй байдаг тул хөрөнгө оруулалт хийж байсан туршлагатай, өгөөж, эрсдэлийн тооцоолол хийдэг гэх мэт чадвартай боловсон хүчинтэй байхыг зохицуулагч байгууллагын зүгээс шаардах нь оновчтой. (АНУ–ын даатгалын компаниуд хөрөнгө оруулалтын туршлагатай ажилчидтай байдаг ба тогтмол сургалт зохион байгуулж чадавхжуулдаг)

Даатгалын компани талаас:

6. Өндөр өгөөжтэй хөрөнгө оруулалтын багц сонгох;

Улс орнууд даатгалын компаниуд хөрөнгө оруулалт хийхээсээ өмнө олон төрлийн хөрөнгө оруулалтын багцыг бүрдүүлэн, харьцуулалт хийдэг. Тэр дундаас өөрсдийн үйл ажиллагаанд тохирсон, өндөр өгөөжтэй хөрөнгө оруулалтын багцыг сонгосноор орлогоо нэмэгдүүлэх боломжтой.

7. Эрсдэл багатай, өндөр өгөөжтэй хөрөнгө оруулалт хийх;

Санхүүгийн хэрэгслүүд болон хөрөнгө оруулалтын хэлбэрийг судалж, эрсдэл өгөөжийн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр тухайн компанид тохирсон хөрөнгө оруулалтыг хийх нь зохистой. Ингэснээр хэт эрсдэлтэй хөрөнгө оруулалт хийж алдагдалд орох эрсдэлээс сэргийлнэ. /БНХАУ, АНУ нь эрсдэл багатай, тогтмол өгөөжтэй Засгийн газрын бондод хөрөнгө оруулдаг/

8. Хөрөнгө оруулах гэж буй байгууллага, санхүүгийн хэрэгслийг судлах.

Хөрөнгө оруулах гэж буй бонд, хувьцаа гэх мэт санхүүгийн хэрэгслийг зах зээлд гаргасан байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн баримталж буй бодлого, хөрөнгө оруулалт хэрхэн татаж буй талаарх мэдээллийг судлах шаардлагатай. Дараах хүчин зүйлсээс хамаарсан хөрөнгө оруулалтын стратегийг тодорхойлох аргачлалыг аудитын Deloitte компани боловсруулсан байдаг:

1. Хөрөнгө оруулалтын багц
2. Аж ахуйн нэгжүүдийн хөрөнгө оруулалтын бодлого
3. Аж ахуйн нэгжүүдийн татварын тогтолцоо
4. Эдийн засгийн эрсдэл
5. Хөрөнгө оруулалтын өгөөж

ТАВ. ДҮГНЭЛТ

Даатгалын салбарын үйл ажиллагаа нь өөрийн онцлог бүхий бусдын эрсдэлийг өөртөө хүлээдэг бөгөөд түүний төлөө тухайн байгууллагын үйл ажиллагаанд эргээд олон төрлийн эрсдэл тулгарч байдаг. Үүнээс сэргийлэхийн тулд даатгалын оновчтой бүтээгдэхүүнийг санал болгох, хураамжийг оновчтой тодорхойлох, нөөц санг зөв бүрдүүлэх, нөөц сан болон өөрийн боломжит нөөцийг зөв хөрөнгө оруулалтад байршуулах зэрэг олон асуудлыг шийдвэрлэх, зөв удирдах шаардлагатай тулгардаг.

Даатгалын компаниуд нь хөрөнгө оруулалт хийхдээ тухайлсан журам, зохицуулалтын дагуу хөрөнгө оруулалт хийснээр өгөөжөө нэмэгдүүлэх боломжтой. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, үр ашигтай ажилласнаар зах зээлийн ашигт ажиллагаа нэмэгдэх, бусад санхүүгийн салбарт эергээр нөлөөлөх, олон улсын зах зээлээс санхүүжилт татах зэрэг олон давуу талууд бий болох нөхцөл бүрдэнэ.

Урт хугацааны даатгалын компани болох “Нэйшнл лайф даатгал” ХХК нь нийт дүрмийн сан болон нөөц сангийн 30.8 хувийг хөрөнгийн зах зээлд байршуулсан байгаа нь урт хугацааны даатгалын компани илүүтэйгээр урт хугацаатай хөрөнгө оруулалт хийдэг гэдгийг харуулж байна. Харин ердийн даатгалын компаниуд болон давхар даатгалын компани нь богино хугацаанд хөрвөх чадвартай банкны хугацаатай хадгаламжид дийлэнх /харгалзан 32.3 хувь, 86.1 хувь/ хөрөнгөө байршуулсан байдалтай байв. Бонд, хувьцаа зэрэг нь хөрвөхөд удаан хугацаа шаардагддаг тул ердийн болон давхар даатгалын компаниуд банканд хөрөнгөө байршуулж байна.

Монгол Улсад зээлжих зэрэглэл тогтоох байгууллага байдаггүй учир даатгалын компаниудаас гадна бусад хувь хүн, байгууллагууд тухайн хөрөнгө оруулах гэж буй байгууллагын эрсдэлийн түвшнийг мэдэхгүй учраас баталгаатай, хөрвөх чадвар өндөртэй банкны хадгаламжид хөрөнгө байршуулж байна.

Судалсан 5 улс болох БНХАУ, АНУ, Энэтхэг, Казахстан, Египет улсын туршлагаас харахад ихэнх тохиолдолд эрсдэл багатай, урт хугацаатай, тогтмол өгөөжтэй Засгийн газрын бонд, компанийн бонд, үнэт цаас, үл хөдлөх зэрэгт хөрөнгө оруулсан байлаа. Монгол Улстай харьцуулахад хөрөнгө оруулж буй хэлбэрүүд төстэй байсан ба нэмээд МХБ–ийн I, II ангиллын компанийн хувьцаа, хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, хөрөнгө оруулалтын сан, хадгаламжийн сертификат байв.

Даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж буй арга замыг судлахад нийтлэг 8 аргачлал байв. Үүнд хөрөнгө оруулалт хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хөрөнгө оруулалтад тавигдах шаардлагыг өөрчилж, уян хатан зохицуулалт бий болгох, нөөц сангийн оновчтой бодлого боловсруулах, эрсдэл багатай, өндөр өгөөжтэй хөрөнгө оруулалтын багц бүрдүүлэх, даатгалын компанийн ажилчдыг хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр мэргэшүүлэх, хөрөнгө оруулалт хийхээсээ өмнө эрсдэл–өгөөжийн шинжилгээ хийх зэрэг арга замуудыг ашиглан хөрөнгө оруулалтаа нэмэгдүүлж байна.

САНАЛ

1. Мандал болон Монгол даатгалын компани нь компанийн бонд, Хөрөнгийн биржийн I ангиллын хувьцаанд өндөр хувиар буюу нөөц сангаас хөрөнгө оруулах дээд хувьтай /харгалзан 30%, 20%/ бараг тэнцүү байна. Хөрөнгө оруулах дээд хувийг тус бүр нэмж, журамд өөрчлөлт оруулснаар компаниудын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх хандлагатай байна.
2. Монгол Улсын хувьд даатгалын компаниуд хөрөнгө оруулалт хийж байсан туршлагатай ажилтныг сонгон шалгаруулж авах, цаашид ажилчдаа хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр мэргэшүүлэх арга замыг хэрэгжүүлбэл хөрөнгө оруулалтын өгөөж нэмэгдэх боломжтой гэж харж байна.
3. Сүүлийн жилүүдэд дэлхий дахинаа урт хугацааны даатгалын компаниудыг илүүтэй дэмжин ажиллах нь хөрөнгийн зах зээлд оруулах даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх хөшүүрэг болно гэж үзэж байна. Иймд урт хугацааны даатгалын компанийн хөрөнгө оруулалтад хөнгөлөлт үзүүлэх, эрх зүйн орчныг уян хатан болгох нь хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ гэж үзэж байна.
4. Даатгалын компаниудын хөрөнгө оруулалтад тулгардаг гол асуудал бол татвар юм. Иймд даатгалын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд зарим тохиолдолд татварын хөнгөлөлт үзүүлэх, уян хатан зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна. Жишээ нь: АНУ-д компанийн бонд, Засгийн газрын бонд зэргийг 10-аас дээш жил хадгалсан хөрөнгө оруулагчдад орлогоо татваргүй авах татварын хөнгөлөлтийн тогтолцоог бий болгосон.

ЗУРГАА. ЭХ СУРВАЛЖ

1. Abhinav Kaul. "IRDAI allows insurance companies to invest in up to 30% of assets in BFSI sector". 2022
2. Bajaj Allianz Life. "Impact of Coronavirus On Insurance Industry". 2021
3. Center for Capital Markets. "The role of Insurance investment in the U.S. economy". 2019
4. Deloitte. "2022 Insurance Industry Outlook". 2022
5. Earnix. "INSURANCE10 Insurance Technology Trends Reshaping The Industry In 2022". 2022
6. Ernst & Young LLP (EY). "The role of Insurance investments in the U.S. economy". 2019
7. Fitch Ratings. "Chinese Insurers Unlikely to Invest in Property Despite Regulatory Push". 2022
8. Fitch Ratings. "Chinese Insurers Unlikely to Shift to Low-Rated Bonds Despite Easing Rules". 2021
9. G.Kalkabateva, Z.Iskakova & A.Rakhmetova. "Investment potential of the Insurance sector in Kazakhstan". 2020
10. Gary Shaw. "2022 insurance industry outlook". 2022
11. IFC. "Global Index Insurance Facility". 2022
12. Jamie Stark. "New Investment Strategies in Insurance". 2014
13. KPMG. "Mongolia: Local Investor Base Diagnostic financed by the Japan-EBRD Technical Cooperation Fund". 2022
14. MAPFRE. "Global Insurance Potential Index – MAPFRE GIP 2021". 2022
15. Marina Magnaval. "KAZAKHSTAN: insurance sector's assets up 23% in 2021". 2022
16. Norten Rose Fulbright. "2022: Insurance regulation in Asia Pacific". 2022
17. OECD. "Insurance sector responses to COVID-19 by governments, supervisors and industry". 2020
18. OECD. "Mobilising institutional investors for Financing sustainable development in Developing countries". 2021
19. Oxford Business Group. "Egypt's insurance sector overcomes external obstacles". 2022
20. Regina Stephenson. "Solvency Series: The Role of Risk-Based Capital and Required Reserves for Insurance Carriers". 2021
21. Robert McMenamin. "What do U.S. life insurers invest in?". 2013
22. Sergey A. Belozyorov & Xiaohu Xie. "China's green insurance system and functions". 2021
23. Steve Evans. "Egypt's financial regulator looks to insurance-linked securities (ILS)". 2022
24. Swiss Re Institute. "World insurance: The recovery gains pace". 2021
25. Twinkle Zhou. "Chinese insurers record 20% growth in green investment". 2021
26. Yung-Ming Shiu. "What Motivates Insurers to Use Derivatives". 2011
27. Zhan Hao, Wang Xuelei, Chen Jun, Yu Dan, Wan Jia, Liang Bing, Wu Shanshan & AnJie Law Firm. "Insurance and Reinsurance in China: Overview". 2021
28. Санхүүгийн зохицуулах хороо. "Даатгалын багц дүрэм". 2019
29. Санхүүгийн зохицуулах хороо. "Даатгалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл". 2022
30. Санхүүгийн зохицуулах хороо. "Даатгалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлал". 2022
31. Монголбанк. "Хөрөнгө оруулалт ба хөрөнгийн зах зээл"